

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
N U T A R I M A S

DĖL VALSTYBĖS PAŽANGOS STRATEGIJOS „LIETUVOS PAŽANGOS
STRATEGIJA „LIETUVA 2030“ PATVIRTINIMO

2012 m. gegužės 15 d. Nr. XI-2015
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas n u t a r i a:

1 straipsnis.

Patvirtinti Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (pridedama).

SEIMO PIRMININKĖ

IRENA DEGUTIENĖ

VALSTYBĖS PAŽANGOS STRATEGIJA „LIETUVOS PAŽANGOS STRATEGIJA „LIETUVA 2030“

„Lietuva 2030“ – mūsų visų susitarimas

Lietuvos tauta¹, kurdama nepriklausomą valstybę, pasiekė iš tiesų labai daug. Tačiau pasaulis kasdien pateikia naujų iššūkių, todėl privalome žinoti tolesnį valstybės raidos kelią, jos kryptį ir tikslą – tai svarbu tiek mūsų modernėjimui ir atvirumui, demokratijos stiprinimui, tiek savosios tapatybės įtvirtinimui ir išsaugojimui.

Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ parengta ir grindžiama žmonių siūlymais ir mintimis. Per tūkstantį idėjų virto šalies raidos dvidešimtmetį apimančiu dokumentu.

Šio strateginio dokumento paskirtis – žadinti ir vienyti idėjas, kurių įgyvendinimas garantuotų visuomenės gerovę, piliečių orumą ir valstybės saugumą.

Kalbėdami apie dvidešimties metų perspektyvą ir siekdami sutarimo bendram tikslui pasiekti, pirmiausia turime aptarti mus vienijančias vertybes ir idealus. Būtent tai lems, kokioje aplinkoje gyvensime ir kaip tobulėsime. Šis susitarimas bus valstybės ir jos piliečių santykių pagrindas, juo remdamiesi konstruosime ugdymo, švietimo ir kultūros sistemas, kursime verslo plėtros nuostatas.

Tikime, kad Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ taps visuomenės susitarimu, jos sąmoninga valios ir apsisprendimo raiška, kviečiančia įtvirtinti vertybes ir kartu kurti modernią, veržlią, atvirą pasauliui, savo nacionalinį tapatumą puoselėjančią stiprią valstybę. Tad sutarkime, kad „Lietuva 2030“ – mūsų sėkmės kelias, ir eikime juo drauge.

¹ Sąvoka „Lietuvos tauta“ tekste vartojama ne tik etnine, bet ir politine, pilietine reikšme.

VALSTYBĖS PAŽANGOS TARYBA

I. ĮŽANGA

1.1. Pasaulis nuolat kinta. Būtina greičiau į tai reaguoti, išnaudoti galimybes, keistis ir prisitaikyti prie pokyčių. Todėl visuomenės gyvenimas, ekonomika ir valdymas turi būti pagrįsti principais, leidžiančiais mums drąsiai sutikti naujus iššūkius.

1.2. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (toliau – **Strategija**) – tai valstybės vizija ir raidos prioritetai bei jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų. Tai pagrindinis planavimo dokumentas, kuriuo turi būti vadovaujamosi priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus ar programas.

1.3. Šalies gerovės ir raidos procesų pagrindas yra nacionalinis saugumas ir tik jį užtikrinus galima siekti šalies darnios pažangos. Kartu šalies pažangos procesai, darantys poveikį visuomenės brandai ir sąmoningumui bei šalies gerovės augimui, padės įtvirtinti nacionalinio saugumo interesus.

1.4. Strategija nustato šalies raidos kryptis, suprantamas ir priimtinas Lietuvos žmonėms, jų bendruomenėms, nevyriausybinėms ir verslo organizacijoms, valdžios institucijoms. Strategija nekelia tikslų ir uždavinių atskiriems šalies ūkio sektoriams, tačiau pabrėžia esminių pokyčių poreikį. Šių pokyčių dalyvis gali būti kiekvienas Lietuvos gyventojas.

1.5. Strategija buvo grindžiama remiantis darnaus vystymosi principais bei Lietuvos valstybės ir visuomenės vystymosi materialiaisiais ir nematerialiaisiais ištekliais: gamtos ištekliais, turtinga istorine patirtimi ir kultūros paveldu, profesinėmis ir kvalifikacinėmis galimybėmis, aukšta darbo kultūra, stabilia teisės sistema, gera informacinių technologijų ir skaitmenine infrastruktūra. Kartu įvertintos ir problemos: tapatybės krizė, stereotipų galia, emigracija, visuomenės uždaramas, tolerancijos ir pasitikėjimo trūkumas, rūpesčio vienas kitu ir supančia aplinka stoka, silpnas tikėjimas šalies sėkme. Šioms problemoms spręsti skiriamos esminės iniciatyvos.

1.6. Strategijai įgyvendinti reikia piliečių pritarimo, ryžto keistis, tarpusavio pasitikėjimo, pagarbos ir iniciatyvos. Jeigu visuomenė bus tik pasyvi stebėtoja, negalėsime įgyvendinti numatytų iniciatyvų, nepavyks sumažinti socialinės atskirties, visuomenės uždaramo, sustiprinti bendruomenių solidarumo, užtikrinti lyčių lygybę, pasiekti reikšmingų pokyčių kitose svarbiose srityse. Turime įveikti inerciją ir kontrastus, nustatyti aiškius tikslus ir jų nuosekliai siekti. Piliečiai turi žinoti, kad jų teisės bus tinkamai apgintos, sumažinta socialinė įtampa ir sukurta saugi aplinka, kurioje kiekvienas galės užsiimti mėgstama veikla, gauti deramą atlygį, užtikrinti savo ir savo artimųjų gerovę ir kartu prisidėti prie valstybės sėkmės.

II. STRATEGIJOS RENGIMAS IR ĮGYVENDINIMAS

2.1. Pagrindines problemas, lūkesčius, siekius ir sprendimus, galinčius užtikrinti šalies pažangą ir visuomenės gerovę per 20 metų, analizavo nevyriausybinių organizacijų, akademinio pasaulio, verslo organizacijų ir valdžios institucijų atstovai, ekspertai (esamos situacijos apžvalga pateikiama 1 priede).

2.2. Į Strategijos rengimą plačiai įsitraukė visuomenė. Įvairios jos grupės aktyviai dalyvavo diskusijose, teikė pastabų ir pasiūlymų. Skirtinguose regionuose vyko vieši aptarimai ir Strategijos pristatymai, veikė idėjų generavimo centrai, inicijuota Nacionalinė idėjų diena ir atviras forumas „Lietuva 2030“.

2.3. Žinomi verslo, kultūros, meno, mokslo ir visuomenės veikėjai, kartu su Vyriausybės atstovais susibūrę į Valstybės pažangos tarybą, sujungė trijų darbo grupių, socialinių partnerių ir visuomenės aptartas idėjas į šią strategiją.

2.4. Strategija yra pagrindinis ir svarbiausias ilgalaikis strateginis dokumentas, ji remiasi Nacionalinio saugumo strategijos nuostatomis. Visos valstybės valdymo institucijos, nepaisant jų valdymo lygmens, prisidės prie Strategijos įgyvendinimo – dinamiško ir visaapimančio proceso, skatinančio nuolat generuoti idėjas ir atlikti konkrečius darbus. Bendruomenės, nevyriausybinės ir verslo organizacijos dalyvaus atviraime forume „Lietuva 2030“ ir įgyvendins visuomenės, ekonomikos ir valdymo projektus. Svarbus vaidmuo telkiant ir stiprinant bendruomenes bei skatinant visuomenę veikti teks savivaldybių institucijoms. Kiekvienas iš mūsų dalyvaus įgyvendinant Strategiją ir savo kasdieniais darbais, elgesio kultūra bei asmeniniais siekiais reikšmingai prisidės prie vizijos įgyvendinimo.

2.5. Visuomenei bus nuolat atsiskaitoma už pasiektus rezultatus. Informacija apie Strategijos įgyvendinimo pažangą, kaip sudedamoji Seimui teikiamos Vyriausybės veiklos ataskaitos dalis, kiekvienais metais bus teikiama svarstyti viešai (platesnė informacija apie Strategijos įgyvendinimą pateikta 4 priede).

III. STRATEGIJOS POREIKIS IR PASKIRTIS

3.1. XXI amžius – labai sparčios technologijų, klimato ir ekonomikos kaitos amžius. Sudėtinga spėti, kokios technologijos vyraus po 20 metų, kokią įtaką jos darys mūsų gyvenimui, aplinkai, ekonomikai, visuotiniams procesams, kokie verslai klestės ir kokie gebėjimai garantuos mums sėkmę. Akivaizdu viena – sėkmingai vystysis tik šiai kaitai pasirengusios šalys, nebijančios naujovių ir drąsiai priimančios konkurencijos iššūkius. Tam būtina pažinti pasaulį ir jo įvairovę pasitelkiant šiuolaikines pažinimo priemones – užsienio kalbas ir informacines technologijas. Tik kaitai ir naujovėms atviros šalys bus sėkmingos, pritrauks žmonių ir finansų išteklių.

3.2. Sparčios kaitos kryptys negali būti tiksliai prognozuojamos, todėl numatyti ir greitai sukurti atitinkamas atsako ar prisitaikymo priemones labai sudėtinga. Kadangi Lietuva negali išvengti tiesioginės pokyčių įtakos, būtina ilgalaikė strategija, kuri stiprintų pamatinius visuomenės gebėjimus, užtikrinančius darnią valstybės raidą, padedančius reaguoti į pasaulinius ekonomikos ir aplinkos pokyčius ir pasaulinės konkurencijos spaudimą, kurti aukštą visuomenės gyvenimo kokybę.

3.3. Lietuvos piliečių kultūros, mąstymo, elgsenos pokyčiai ir visuomenės vertybės lems sėkmingą šalies raidą ir padės pasirengti drąsiai priimti globalios konkurencijos iššūkius. **Todėl šia strategija siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei.** Tokios asmenybės skatins pažangos procesus ir lems teigiamus pokyčius visose visuomenės gyvenimo srityse.

3.4. Mūsų šalies garbinga istorija, savitas kultūros paveldas, įvairios tradicijos, turtinga gamtinė aplinka. Galime didžiuotis aukšta darbo kultūra, parengiame daug išsilavinusių, imlių naujovėms profesionalų, turime labai gerą informacinių technologijų ir skaitmeninę infrastruktūrą. Mūsų susitelkimas ir vienybė padėjo atkurti valstybingumą, pasiekti narystės NATO ir Europos Sąjungoje. Turime į ką lygiuotis – judėti į priekį nuolat skatina kaimynų skandinavų gerovės valstybių pavyzdžiai.

3.5. Tačiau vis pritrūkstame tikėjimo savimi, vienas kitu, savo šalimi ir sėkminga ateitimi. Dažnai viliamės, kad kažkas mumis pasirūpins, suteiks darbą, sutvarkys mūsų aplinką. To padarinys – atsakomybės už savo gyvenimą, šeimą, bendruomenę, supančią aplinką ir visą šalį stoka, pasyvumas ir baimė veikti. Ateityje tai gali tapti rimčiausia kliūtimi kuriant šalį, pasirengusią pasaulinių procesų diktuojamai sparčiai kaitai, nebijančiai naujovių, drąsiai priimančiai pasaulinės konkurencijos iššūkius.

3.6. Šiandien mums reikia ilgalaikiai ateičiai skirtos aiškios sėkmės trajektorijos. Lietuvai reikia piliečių, kūrybingų asmenybių, nebijančių suklysti ir pripažinti savo klaidų. Svarbiausia turime patikėti, kad galime sukurti Lietuvos sėkmę. Toks tikėjimas yra svarbiausia visapusės pažangos paskata.

3.7. Lietuva – Skandinavijos valstybių, seniai tapusių išmintingo gerovės valstybės kūrimo pavyzdžiu, kaimynė. Todėl, tikslingai perimdami šių valstybių patirtį, **turime siekti tapti integralia, sėkminga, politiškai ir ekonomiškai konsoliduota Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono, į kuri įeitų penkios Šiaurės ir trys Baltijos valstybės, dalimi.**

3.8. Orientacija į Šiaurės ir Baltijos valstybių regioną neignoruoja šalių skirtumų ir nekalba apie kultūrinę ar istorinę priklausomybę Šiaurės valstybių regionui. Pripažįstamos skirtingos tapatybės ir tradicijos, tačiau pabrėžiama vertybinė konvergencija, kurios pagrindas – šiuolaikinės vertybės, neatsiejamos nuo sėkmingo gerovės valstybės gyvavimo.

3.9. Integracijos į šį regioną sėkmė labai priklausys nuo trijų Baltijos valstybių solidarumo, pasitikėjimo sustiprinimo, sveikos konkurencijos ir partnerystės, viena kitos pozicijų palaikymo vyriausybių ir tarptautiniais lygiais. Būtinai bendras darbas sprendžiant problemas darnaus vystymosi, aplinkosaugos, energetikos, transporto, ekonomikos ir demokratijos stiprinimo srityse.

3.10. Gyvendama daugiapoliame pasaulyje, Lietuva siekia stiprios Europos. Lietuvos saugumo garantas – narystė NATO ir Europos Sąjungoje. O siekis tapti visaverte Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono dalimi yra suderinamas su šalies ilgalaikė Rytų politika ir neprieštarauja ambicijai tapti regiono lydere Rytų kaimynystės atžvilgiu. Perėmusi geriausią

Šiaurės valstybių patirtį, Lietuva taps dar patrauklesnė Rytų kaimynystės šalims, siekiančioms modernizuoti savo valdymo struktūras ir sustiprinti ryšius su Europos Sąjunga. Lietuvos pasiekimai, geografinė padėtis, ekonominio bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo tarp institucijų su Rytų šalimis patirtis yra puiki galimybė tapti centrine europinių vertybių ir demokratijos principų sklaidos į Rytus ašimi.

Didžiausia stiprybė – pasitikėjimas žmogumi ir kūrybinių jėgų sutelkimas

IV. VIZIJA

4.1. Siekiame pažadinti visuomenės ir kiekvieno jos nario kūrybiškumą, susitelkti prie idėjų, kurios padėtų **Lietuvai tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi.**

Lietuva – sumani šalis, kurioje gera gyventi ir dirbti

Lietuva – tai šalis, kurioje skatinamas žmonių kūrybiškumas, saviraiška ir kurios gerovę kuria **atsakingi, kūrybingi ir atviri žmonės**. Puoselėdami savo šalį, branginsime istorinę atmintį, tausosime aplinką, mokysimės iš geriausios kitų šalių patirties, sieksime kultūrinio, socialinio ir ekonominio bendrumo su Šiaurės ir Baltijos regiono valstybėmis.

4.2. Įgyvendindami viziją, vadovausimės pažangai svarbiomis vertybėmis. Tai:

◆ **Atvirumas** kitokiam požiūriui, pozityvioms iniciatyvoms, dialogui, bendradarbiavimui, naujovėms.

◆ **Kūrybingumas** generuojant vertingas idėjas ir jas įgyvendinant, iššūkius vertinant kaip naujas galimybes savo sėkmei kurti.

◆ **Atsakomybė** už savo veiksmus, moralumas, aktyvus rūpinimasis ne tik savimi, bet ir savo aplinka, bendruomene, savo šalimi.

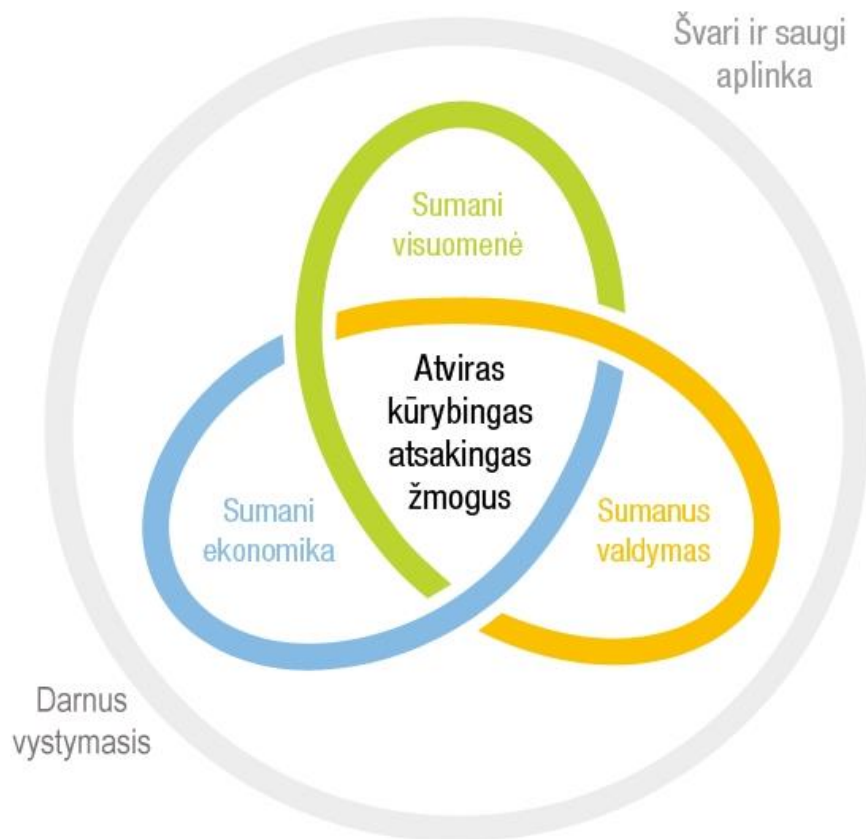
4.3. Strategijos paskirtis – kurti tokią aplinką, kuri sudarytų sąlygas skleistis pažangos vertybėms. Išskiriamos trys esminės pažangos sritys – **visuomenė, ekonomika ir valdymas**. Pokyčiai šiose srityse įtvirtins pažangos vertybes ir remsis darnaus vystymosi principais. Pažangos vertybės taps sąmoningu žmogaus siekiu kiekviename iš pažangos sričių, o viešosios politikos srityje – svarbiausiu vertinimo kriterijumi priimant strateginius sprendimus.

4.4. Pokyčiai turi įvykti šiose pagrindinėse srityse:

Sumani visuomenė – laiminga visuomenė, kuri yra kiekvieno piliečio idėjoms [**kūrybingumas**], naujovėms ir iššūkiams atvira [**atvirumas**], solidari, savivaldi ir politiškai brandi [**atsakomybė**].

Sumani ekonomika – lanksti ir gebanti konkuruoti pasaulyje [**atvirumas**], aukštą pridėtinę vertę kurianti ekonomika, grindžiama žiniomis, inovacijomis, verslumu [**kūrybingumas**] ir socialiniu atsakingumu bei „žaliuoju“ augimu [**atsakomybė**].

Sumanus valdymas – atviras ir skatinantis dalyvauti [**atvirumas**], rezultatyvus, atitinkantis visuomenės poreikius ir užtikrinantis geros kokybės paslaugas valdymas [**atsakomybė**], kompetentinga ir priimanti kryptingus strateginius sprendimus valdžia [**kūrybingumas**].

4.5. Tik kūrybingumą ugdančioje erdveje užaugęs ir gyvenantis žmogus gebės kurti ir būti **sumanios visuomenės** dalis. Naudodamasi šios visuomenės kūrybinėmis galiomis, **sumani ekonomika**, grindžiama žiniomis, verslumu ir atsakomybe, kurs aukštą pridėtinę vertę ir materialinį visuomenės gerovės pagrindą. Kokybinę visuomenės ir ekonomikos kaitą palengvins veiksmingas ir geros kokybės paslaugas užtikrinantis **sumanus valdymas**. Norint šiose srityse pasiekti pažangos ir garantuoti darnų šalies vystymąsi, būtina švari ir saugi aplinka bei integrali šių sričių tarpusavio sąveika.

4.6. Jeigu pavyks įgyvendinti viziją, 2030 metais **Lietuva bus tarp 10 pažangiausių Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių pagal:**

- ◆ gyvenimo kokybės indeksą (dabar 23 vieta ES);
- ◆ laimės indeksą (dabar 20 vieta ES);
- ◆ demokratijos indeksą (dabar 22 vieta ES);
- ◆ darnios visuomenės indeksą (dabar 13 vieta ES);
- ◆ pasaulio konkurencingumo indeksą (dabar 17 vieta ES);
- ◆ globalizacijos indeksą (dabar 25 vieta ES).

4.7. Toliau Strategijoje numatomos šalies raidos kryptys (kritiniai pažangos veiksniai), nurodančios, kokios būklės siekiame. Taip pat pateikiamos ir esminės iniciatyvos, kurias įgyvendindami jau šiandien galime keisti aplinką. Visuomenės, ekonomikos ir valdymo srityse išskiriamos kryptys ir iniciatyvos turi sudaryti sąlygas reikiamai aplinkai formuoti ir pažangos vertybėms įtvirtinti.

V. SUMANI VISUOMENĖ

5.1. Sumani visuomenė – laiminga visuomenė, kurioje siekiama didesnio asmeninio ir ekonominio saugumo ir veiklumo, tolygesnio pajamų pasiskirstymo, švarios aplinkos, užtikrinama socialinė ir politinė įtrauktis, sudaromos plačios galimybės mokytis ir tobulinti savo gebėjimus, siekti geros žmonių sveikatos.

5.2. Šalies pažangai svarbios vertybės įtvirtinamos kartu su visuomenės branda ir sąmoningumo augimu. Tik brandi visuomenė pasitiki savimi ir savo šalies ateitimi. Tai visuomenė, kurios nariai nebijo pokyčių, yra atviri naujoms idėjoms ir pasaulinei konkurencijai. Taigi reikia tokių pokyčių, kurie garantuotų kiekvieno asmens individualių gebėjimų ugdymą, pritaikymą ir pripažinimą. Kryptingai turi keistis ir pagrindinės visuomenės institucijos bei visuomenės gyvenimo sritys, jose turi būti vertinamas ir nuo mažens ugdomas kūrybingumas ir lyderystė. Ateities Lietuvos piliečiai kintančiame pasaulyje jausis saugiai ir laisvai tik tada, kai nebijos naujovių, nebijos klysti ir gebės mokytis iš klaidų.

5.3. Visuomenė turi tapti organizuotesnė, išmokti geranoriškumo ir ieškoti susitarimo, vedančio bendruomeniškumo ir pasitikėjimo kultūros link. Tada galėsime priimti atsakomybę ne tik už save, bet ir už visuomenę, jaustis atsakingais valstybės šeiminkais. Suprasdami, kad valdžia negali ir neturi spręsti visų problemų, kiekvienas iš mūsų turi turėti daugiau galių ir atsakomybės priimant ir įgyvendinant daugelį svarbių sprendimų. Mums reikalinga veikli visuomenė.

5.4. Svarbu iš naujo persvarstyti savo tautinį tapatumą, suvokti, kas mus vienija šiuolaikiniame pasaulyje. Reikia semtis stiprybės iš savo istorijos ir kartu būti šiuolaikiška, atvira dabarčiai visuomene. Globalizacijos amžiuje į išvykusius Lietuvos gyventojus neturime žiūrėti kaip į prarastą tautos dalį, o į atvykusius – kaip į svetus. Galime ir turime pasitelkti pasaulio lietuvius Lietuvos ekonominei ir socialinei gerovei kurti, kultūrai puoselėti, aplinkos kokybei išsaugoti. Svarbu suvokti, kad esame viena tauta. Visuomenė turi būti solidari ne tik su išvykusiaisiais ar atvykusiaisiais, bet ir tarpusavyje, puoselėdama bendrumo jausmą su skirtingomis visuomenės grupėmis, skirtingomis kartomis, skirtingomis kultūromis. Lietuva garsėja turtinga gamta ir kultūra, sukuriančia palankias sąlygas gyventi ir dirbti. Mums turi būti svarbu išsaugoti bei plėtoti gamtos ir kultūros paveldą, išmintingai naudoti išteklius.

5.5. Visuomenė turi pripažinti socialinę atskirtį patiriančių asmenų teises, padėti jiems išsaugoti orumą ir būti visaverčiais visuomenės nariais, aktyviai dalyvauti socialinės įtraukties politikoje ir veikloje, padėti kovoti su stereotipais ir stigmatizacija, išsaugoti ir stiprinti gyvenimo kokybę, socialinę, ypač vaikų, gerovę ir lygias galimybes visiems.

Trys milijonai kūrėjų!

Kaip kursime sumanią visuomenę?

Siekdami įgyvendinti sumanios visuomenės viziją, privalome sutelkti pastangas ir įgyvendinti pokyčius svarbiausiomis visuomenės ugdymo kryptimis:

5.6. Veikli visuomenė: savarankiška, sveika, savimi pasitikinti, kūrybinga ir iniciatyvi

Visuomenei sudarytos sąlygos pačiai kurti savo ateitį ir keisti aplinką, pradedant savo kiemu ir baigiant valstybe. Piliečiai yra iniciatyvūs, verslūs, pasitikintys vieni kitais, ieškantys kūrybiškų sprendimų ir nebijantys rizikuoti. Vaizduotė, kūrybiškumas ir kritinis mąstymas vertinami kaip svarbūs šalies ištekliai ir yra ugdomi nuo mažens visą gyvenimą. Skatinama ir ugdoma lyderystė, mokėjimas dirbti komandoje, stiprinamas visuomenės organizuotumas. Kultūra kiekvieno visuomenės nario gyvenime užima ypač svarbią vietą. Ji suprantama ne tik kaip muziejų, parodų ar teatrų lankymas, bet ir daug plačiau – kaip visuomenės savivokos ir saviraiškos kultūra, kurianti pridėtinę vertę įvairiose visuomenės gyvenimo srityse. Bendruomenėms ir nevyriausybinėms organizacijoms suteiktos galios remiantis subsidiarumo principu pačioms spręsti daugumą su jomis susijusių klausimų. Visuomenė jaučiasi valstybės šeiminkė, piliečiai tiki savo teisėmis, pilietine galia ir ja naudojasi. Gera visuomenės

sveikatos būklė užtikrina aktyvų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime. Sveikata vertinama kaip didžiausias turtas ir yra svarbi tiek asmens, tiek ir visuomenės gerovei, todėl sveika gyvensena yra nuosekliai ugdoma nuo pat mažens ir skiriamas ypatingas dėmesys ligų prevencijai bei sveikatos išsaugojimui.

5.7. Solidari visuomenė: susitelkusi, save gerbianti, jaučianti atsakomybę už bendrą likimą, jos narių tarpusavio bendrystė paremta „Globalios Lietuvos“ idėja

Lietuvos tauta yra gyvų tradicijų visuomenė. Ji semiasi stiprybės iš praeities, tausoja ir kuria lietuvių kalbą ir kultūrą, puoselėja kitas tradicines Lietuvos kalbas ir kultūras. Taip pat tai šiuolaikiška, pasirengusi dalyvauti nuolat intensyvėjančiame skirtingų kultūrų dialoge tauta. Jos tarpusavio bendrystė paremta „Globalios Lietuvos“ idėja – supratimu, kad Lietuvos tauta yra integrali ir vientisa, neskirstoma į lietuvius, gyvenančius Lietuvoje, ir lietuvius, gyvenančius užsienyje. Pasaulio lietuviai aktyviai dalyvauja valstybės gyvenime ir prisideda prie jos ūkio ir kultūros klestėjimo. „Globali Lietuva“ atvira ir užsienio valstybių piliečiams, savanoriškai prisidedantiems prie gerų žinių apie Lietuvą sklaidos ir jos interesų pasaulyje palaikymo. Lietuvos žiniasklaida atsakingai prisideda prie sėkmingos Lietuvos kūrimo. Visuomenėje puoselėjamas kartų solidarumas, stiprinama darni šeima, kaip svarbiausia visuomenės ląstelė ir tautos išlikimo garantas, kurioje subręsta laisvas, kūrybiškas ir atsakingas žmogus. Visuomenėje stiprios skirtingų socialinių grupių (turtinių, etninių ir kt.) solidarumo, tolerancijos, atjautos ir socialinės atsakomybės bei atsakingo vartojimo nuostatos.

5.8. Besimokanti visuomenė: moderni ir dinamiška, pasirengusi ateities iššūkiams ir gebanti veikti nuolat kintančiame pasaulyje

Lietuvos visuomenė yra atvira pasaulio kaitai: Lietuvos žmonės yra išsilavinę, domisi mokslu ir naujovėmis, lengvai perpranta ir naudoja naujas technologijas, moka užsienio kalbų, puoselėja mokymosi visą gyvenimą principus. Lietuvoje sudarytos sąlygos besimokantiems individualiai tobulėti ir kūrybiškumui formuotis, verslo ir mokslo bendroms idėjoms realizuoti. Aukštasis mokslas geba konkuruoti pasaulyje – Lietuvos mokslininkų darbai tarptautiniu mastu prisideda prie aktualiausių pasaulinio lygio problemų sprendimo. Visoje Lietuvoje gyventojai turi palankias sąlygas neformaliajam ugdymui ir mokymuisi visą gyvenimą plėtoti.

5.9. Sumani visuomenė – esminės pokyčių iniciatyvos

5.9.1. Veikli visuomenė

◆ Bendrojo lavinimo sistemą orientuoti į kūrybiškumo, pilietiškumo ir lyderystės ugdymą. Sukurti ir visose švietimo įstaigose įdiegti kūrybingumui, ieškojimams ir tobulėjimui atviras mokymosi programas ir kompetencijos vertinimo ir įsivertinimo sistemą. Koncentruotą egzaminų sistemą pertvarkyti į subalansuotą įvairios mokymosi veiklos rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemą, kuri fiksuoja visą gyvenimą nuolat didėjančią asmens patirtį ir pripažįsta vis aukštesnį išsilavinimą. Visose mokyklose sukurti tinkamą mokymosi aplinką: gamtos mokslų laboratorijas, menų edukacijos priemones, sveikatingumo erdves ir kt.

◆ Plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas visoje šalyje, siekiant užtikrinti kultūros įvairovę ir jos prieinamumą. Skatinti kultūros ir įvairių gyvenimo sričių partnerystę, panaudojant kūrybos produktus ir kultūros paslaugas.

◆ Ugdyti sveiką gyvenseną kaip svarbią veiklios visuomenės prielaidą. Telkti visuomenės ir valdžios institucijų pastangas stiprinti visuomenės sveikatą: įgyvendinti alkoholio, tabako ir narkotikų vartojimo prevencijos priemones, didinti visuomenės supratimą apie sveikos gyvensenos naudą.

◆ Plėtoti asmens sveikatos priežiūros paslaugas, kurios padidintų profilaktikos priemonių efektyvumą, plačiau taikyti tikslines visuomenės sveikatos stiprinimo priemones.

◆ Plėsti bendruomenių savivaldą (suteikiant daugiau teisių mokyklų ir seniūnijų savivaldai), stiprinančią bendruomenių ir nevyriausybinų organizacijų dalyvavimą viešajame gyvenime. Valstybės ir vietos valdžios institucijos turi sąmoningai siekti perduoti visuomenei vis daugiau galių ir atsakomybės savarankiškai veikti įgyvendinant subsidiarumo principą.

- ◆ Stiprinti bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas, ugdyti bendruomenių lyderius ir remti pilietines iniciatyvas.

5.9.2. **Solidari visuomenė**

- ◆ Ugdyti Lietuvos kultūrinę ir politinę savivoką, formuojant autentišką istorijos politiką, skatinant tautinės tapatybės svarstymą viešojoje erdvėje, išryškinant pozityvias istorines patirtis. Stiprinti piliečių istorinę savimonę ir savigarbą, skatinant įvairių rūšių kultūrinę ir meninę raišką, atnaujinant nacionalines kultūros, švietimo programas ir viešų valstybinių renginių repertuarą bei simboliką ir užtikrinant kultūros paveldo, tautinio paveldo objektų išsaugojimą, kartu jį sumaniai pritaikant visuomenės reikmėms.

- ◆ Lituanistinį ugdymą įtvirtinti kaip humanistinio ugdymo – bendrųjų kultūrinių kompetencijų lavinimo, kūrybingo asmens bei visuomenės ugdymo – pagrindą. Užtikrinti humanitarinio išsilavinimo pagrindus visose Lietuvos aukštosiose mokyklose.

- ◆ Kurti gyvybingą informacinę viešąją erdvę, skatinant pilietiškai atsakingą žiniasklaidą ir ugdant visuomenės gebėjimus kritiškai vertinti viešojoje erdvėje pateikiamą informaciją, ją analizuoti ir vertinti. Visose ugdymo įstaigose įgyvendinti žiniasklaidos raštingumą didinančias programas. Gerbti laisvą spaudą, skatinti savireguliacijos procesus žiniasklaidoje.

- ◆ Telkti pasaulyje išsibarsčiusią Lietuvos tautą, stiprinti pasaulio lietuvių ryšius su Lietuva. Vykdyti aktyvią pasaulio lietuvių įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą programą, įtvirtinančią abipusį partnerystę ir pagarba grįstą bendradarbiavimą ir kuriančią paskatas pasaulio lietuviams išlaikyti ir puoselėti tautinį tapatumą. Kryptingai formuoti ir įgyvendinti viešąją politiką imigracijos srityje.

- ◆ Stiprinti šeimos institutą, kuriant šeimai palankią aplinką: plėsti kompleksinių paslaugų ir infrastruktūros šeimai sistemą, sudaryti palankias sąlygas šeimos prokreacinės funkcijos įgyvendinimui, formuoti teigiamą visuomenės požiūrį į šeimą. Sudaryti palankias sąlygas derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus: užtikrinti vaikų priežiūros ikimokyklinėse įstaigose prieinamumą, išplėtoti popamokinio užimtumo ir bendruomenės centrų veiklą, sudaryti galimybes pasirinkti lankstų darbo grafiką.

- ◆ Mažinti socialinę atskirtį, kuriant ir įgyvendinant nacionalines skurdo mažinimo programas.

- ◆ Ugdyti visuomenės ekologinę savimonę, skatinti tausojantį vartojimą ir atsakingą požiūrį į ūkio plėtrą.

5.9.3. **Besimokanti visuomenė**

- ◆ Sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą, efektyviai pritaikančią informacinių ryšių technologijų galimybes, užtikrinančią dinamiškai visuomenei būtinų žinių bei gebėjimų įgijimą ir tobulinimą.

- ◆ Sukurti nacionalines visų besimokančių asmenų polinkius ir gabumus atskleidžiančias programas, talentų atpažinimo ir ugdymo, mokinių, studentų ir dėstytojų judumo sistemas. Remti gabių vaikų akademinį, kūrybinį ir sporto neformalųjį ugdymą – sutelkti geriausius šalies mokytojus, mokslo, kultūros ir sporto ekspertus, pritraukti užsienio specialistų.

- ◆ Sukurti palankią mokslo ir tyrimų aplinką, užtikrinančią Lietuvos patrauklumą aukščiausio lygio mokslininkams ir tyrėjams.

- ◆ Sukurti pasaulinio lygio studijų ir tyrimų centrą, stiprinant veikiančią infrastruktūrą ir sutelkiant geriausią šalies mokslo ir studijų potencialą. Toks centras į tarpdisciplininį tinklą sujungtų studijų galimybes, suteiktų ir sudarytų tinkamas sąlygas tarpdisciplininiams moksliniams tyrimams ir taikomajai plėtrai, atvertų mokslinių tyrimų infrastruktūrą verslo ir mokslo bendradarbiavimui.

- ◆ Lietuvos aukštųjų mokyklų studentams sudaryti sąlygas bent vieną semestrą studijuoti kitų šalių aukštosiose mokyklose, ypač skatinti studentų mainus tarp Šiaurės ir Baltijos regiono valstybių.

◆ Formuoti turtingą kultūrinę terpę, investuojant į viešųjų kultūros institucijų plėtrą ir jų integraciją, skatinant visuomenės dalyvavimą kultūros procesuose. Sudaryti sąlygas kultūros dinamiškumui, ypač skatinant tarptautinius kultūrinius mainus ir tarptautinį kūrėjų judumą. Didinti kultūros sklaidą Lietuvoje ir užsienio valstybėse, ypatingą dėmesį skiriant kultūros paveldo ir šiuolaikinio kultūros turinio skaitmeninimui.

VI. SUMANI EKONOMIKA

6.1. Ekonomika bus sumani, jeigu tinkamai pasinaudosime sąmoningos visuomenės kuriamomis galimybėmis. Kad sukurtume verslui palankią aplinką, reikia kryptingai šalinti perteklinius biurokratinius verslo apribojimus. Būtina atsisakyti ydingų verslo netoleruojančių ir klaidų galimybės nepripažįstančių nuostatų. Didelį dėmesį skirti verslumo skatinimui ir remti verslo kūrimąsi. Kiekvienas verslus pilietis turi turėti galimybę pradėti verslą ir jį sėkmingai plėtoti, būti judus darbo ir mokslo rinkoje. Tik tada didesnė dalis vertės bus sukuriama žiniomis ir kūryba grįstose įmonėse, kuriose dauguma darbuotojų kurs intelektualius ir inovatyvius produktus ir paslaugas. Aukštos pridėtinės vertės darbo vietos ne tik panaudos vidinį potencialą, bet ir leis dalyvauti pasaulinėje konkurencijoje dėl kvalifikuotos darbo jėgos.

6.2. Esame bendros ir stipriai konsoliduotos Europos Sąjungos finansų ir ekonomikos rinkos dalis, todėl bus lengviau užtikrinti finansinį stabilumą ir tai nekels didelių sunkumų. Platesnis ir sumanus finansų inžinerijos panaudojimas pritrauks privatų kapitalą ir sustiprins šalies ekonomikos konkurencingumą tarptautiniu mastu.

6.3. Negalime pamiršti ir mus supančios aplinkos, kuri yra pridėtinės vertės, stabilumo ir ilgalaikės pažangos kūrimo visose ūkio šakose pagrindas. Turime plėtoti technologijas, kurios darytų kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai ir užtikrintų darnų, išteklius tausojantį augimą. Didelę reikšmę šalies ekonomikai turės konkurencingas ir aplinką tausojantis energetikos sektorius – būtina pasiekti energetinę nepriklausomybę ir nuosekliai plėtoti aplinką tausojančių išteklių panaudojimą.

Sėkmė lydi jai pasirengusius!

6.4. Būdami sėkmingo Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono dalis, turime pasinaudoti šio regiono teikiamomis galimybėmis ir tapti dinamiška, ambicinga, investuotojams įdomia šalimi. Reikia skatinti pasaulio kompanijų, mokslo ir tyrimų paslaugų centrų kūrimąsi Lietuvoje. Tai ne tik garantuos gerai apmokamas darbo vietas ir stabdys protų nutekėjimą bei emigraciją, bet ir atliks labai svarbų kaitos katalizatorių vaidmenį, atneš į Lietuvą pasaulio tendencijas, modernias technologijas ir kels naujus iššūkius vykdomai viešajai švietimo ir inovacijų politikai, verslo sąlygoms.

6.5. Sumani ekonomika turi sudaryti galimybes maksimaliai atsiskleisti svarbiausiam Lietuvos ištekliui – kūrybingiems, inovatyviems, atsakingiems ir versliems žmonėms.

Kaip kursime sumanią ekonomiką?

Siekdami įgyvendinti sumanios ekonomikos viziją, privalome sutelkti pastangas šiems svarbiausiems ekonomikos plėtros pokyčiams:

6.6. Sukurta palankiausia verslui aplinka Šiaurės ir Baltijos valstybių regione

Visuomenė ir institucijos aiškiai supranta verslo svarbą šaliai bei kiekvienam individui, adekvačiai vertina verslininkų ir verslo įmonių vaidmenį, nepaisant galimos rizikos, pripažįsta ir skatina inovatyvias iniciatyvas. Institucinė aplinka ir infrastruktūra užtikrina inovatyviai ir efektyviai veiklai reikalingus finansinius ir kitokius išteklius, organizacines, technines bei intelektines paslaugas, skatina verslo plėtrą visais jo raidos etapais. Išplėtotą pasirinkimu ir konkurencija grindžiama moderni šalies ekonominė infrastruktūra.

6.7. Šalyje vyrauja socialiai atsakingas verslas, ekonomikos plėtra paremta darniu išteklių panaudojimu

Ekonomikos plėtra remiasi darnaus vystymosi principais ir „žaliojo“ augimo koncepcija, todėl ji nesukelia neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai. Gamtos išteklių naudojami racionaliai, išsaugota natūrali biologinė įvairovė ir kultūrinis kraštovaizdis, mažinama aplinkos tarša. Verslo įmonės suvokia ir prisiima atsakomybę ne tik už savo veiklos sėkmę, bet ir už indėlį į bendruomenės, regiono ar šalies plėtrą ir poveikį aplinkai. Socialiai atsakingo verslo plėtrą skatina ir visuomenėje susiformavusi bendruomeniškumo ir atsakomybės už savo veiklą kultūra.

6.8. Šalies ekonomika yra integrali

Ekonomika yra atvira vidaus ir išorės konkurencijai, geba atsakyti į išorės pokyčius ir globalizacijos iššūkius. Ji lygiuojasi į aukščiausius globalios ekonomikos standartus, todėl yra konkurencinga ne tik regione, bet ir pasaulyje. Šalies pramonės ir paslaugų, mokslinių tyrimų organizacijos plačiai integruotos į pasaulinių vertės kūrimo grandžių, kuriančių aukštą pridėjamąją vertę, veiklą ir gali efektyviai pasinaudoti pasauliniais žinių, idėjų, finansų ir kitais ištekliais.

6.9. Sumani ekonomika – esminės pokyčių iniciatyvos

6.9.1. Verslo aplinka

◆ Supaprastinti verslo aplinką ir atsisakyti perteklinio, sudėtingo ir neskaidraus reguliavimo verslumą ir verslo plėtrą labiausiai ribojančiose srityse. Sukurti atvirą, skaidrią ir racionalią institucinę verslo aplinką.

◆ Formuoti pozityvią viešąją nuomonę apie verslą ir verslumą.

◆ Užtikrinti reikiamą intelektinių ir finansinių išteklių prieinamumą, jų formų įvairovę. Sustiprinti intelektinės nuosavybės apsaugą ir teisių į ją valdymą.

◆ Kurti palankią atvirai konkurencijai verslo reglamentavimo sistemą.

◆ Aktyviai dalyvauti kuriant laisvą paslaugų rinką Šiaurės ir Baltijos valstybių regione.

◆ Kurti paprastą, skaidrią ir prognozuojamą mokesčių sistemą, kuri skatintų aukštą pridėtinę vertę kuriančių darbo vietų steigimą.

◆ Kurti moderniausias informacines technologijas ir skaitmeninę infrastruktūrą.

◆ Užtikrinti gyventojų judumo poreikį, sukuriant efektyvią integruoto viešojo susisiekimo sistemą, tinkamos kokybės ir šiuolaikišką infrastruktūrą ir plėtojant darnaus judumo iniciatyvas.

6.9.2. Socialinė verslo atsakomybė, darnus išteklių panaudojimas

◆ Ugdyti verslo socialinę atsakomybę ir bendruomeniškumą, tai suvokiant kaip šiuolaikinę verslo praktiką.

◆ Ugdyti aplinkai palankią verslo kultūrą ir skatinti „žaliosios“ ekonomikos vystymąsi, atliekant ne tik „žaliuosius“, bet ir darniuosius viešuosius pirkimus.

◆ Didinti paskatas verslui investuoti į „žaliąsias“ technologijas, prekes ir paslaugas.

◆ Diegti pažangias, išteklius tausojančias ir aplinkos taršą bei klimato kaitą mažinančias technologijas ir gaminius pramonės, energetikos ir transporto sektoriuose.

◆ Užtikrinti ekosistemų stabilumą ir saugoti biologinę įvairovę, darniai vystant miškininkystę ir tausojantį žemės ūkį bei žuvininkystę.

6.9.3. Ekonomikos integralumas

◆ Skatinti pramonės ir paslaugų, mokslo tyrimų organizacijų integravimąsi į globalias ir Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono verslo, kultūros, mokslo, švietimo sistemas, tampant svarbiais jų dalyviais.

◆ Mokslo ir tyrimų institucijų finansavimą prioritetiškai orientuoti į rinkai aktualių inovacijų kūrimą.

◆ Didinti verslo integraciją į tarptautinių vertės kūrimo grandžių aukštą pridėjamąją vertę kuriančias dalis.

- ◆ Kurti sąlygas verslo, švietimo, mokslo ir kultūros integracijai; sudaryti palankias sąlygas kūrybos ir kultūros pramonės plėtrai šalyje bei konkurencingumui tarptautinėse rinkose.
- ◆ Didinti įmonių ir organizacijų gebėjimą naudotis pasaulinių žinių tinklų teikiamomis galimybėmis.
- ◆ Dėti visas pastangas pritraukti pasaulio kompanijų investicijas į Lietuvą.
- ◆ Šalies ūkio struktūroje pasiekti tokios pramonės ir paslaugų dermės, kuri leistų kurti aukštą pridėdamąją vertę ir būtų mokslo bei kitų ūkio sektorių vystymosi katalizatorius.

VII. SUMANUS VALDYMAS

Valdymas, skatinantis lyderystę!

7.1. Viešojo sektoriaus požiūris į visuomenės jam keliamus tikslus ir būdai jiems pasiekti yra labai svarbus šalies raidos veiksnys. Be atviro, kompetentingo, rezultatyvaus ir skatinančio dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus valdymo reikšmingų pokyčių greitai nesulauksime.

7.2. Pažangą gali skatinti tik mūsų pasitikėjimą pelnusi valdžia. Tam viešasis valdymas turi tapti rezultatyvus ir leidžiantis veikti. Svarbu, kad keistūsi pati valdymo kultūra, būtų pereita prie pagrįstų sprendimų priėmimo ir bendro sutarimo siekimo. Turi būti ne tik tenkinami pagrindiniai saugumo, žmogiškojo orumo poreikiai, bet ir teikiamos mums reikalingos geros kokybės paslaugos. Valdžios institucijos² turi gebėti veikti strategiškai ir kryptingai, pagrindinį dėmesį sutelkdamos į svarbiausius prioritetus. Mums visiems turi rūpėti, kas yra sukuriama už pinigus, todėl viešasis valdymas turi būti neatsiejamas nuo veiklos efektyvumo ir sprendimai įgyvendinami kuo mažesnėmis sąnaudomis.

7.3. Įgaudami pasitikėjimą valdymo procesais ir priimtų sprendimų teisingumu, turime visi aktyviai įsitraukti į jų priėmimą bei įgyvendinimą, todėl viešasis valdymas turi būti ne tik skaidrus, bet ir atviras. Atitinkamai turi keistis ir valdžios vaidmuo pereinant nuo įgyvendintojo prie organizatoriaus ir koordinatoriaus, o viešosios paslaugos turi būti teikiamos įtraukiant piliečius, privatų sektorių, vietos bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas.

7.4. Viešojo valdymo pokyčiai, nauji visuomenės ir jai atstovaujančių institucijų tarpusavio santykiai turi lemti pagarbų valdžios institucijų požiūrį į piliečius ir supratimą, kad tarnaujama žmogui ir visuomenės gerovei. Tai padės kurti visuomenės pasitikėjimą valstybe ir skatins aktyvų dalyvavimą sprendžiant aktualius visuomeninio gyvenimo klausimus.

² Valdžios institucijos šioje strategijoje suprantamos kaip valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos.

Kaip kursime sumanų valdymą?

Siekdami įgyvendinti sumanaus valdymo viziją, privalome sutelkti pastangas ir įgyvendinti pokyčius svarbiausiomis valdžios kūrimo kryptimis.

7.5. Strategiškai pajėgi valdžia

Valdžios institucijos yra kompetentingos ir orientuotos į rezultatus, turi reikiamų gebėjimų kurti ir įgyvendinti strategijas, nuolat stebi pasaulines tendencijas, kūrybiškai pritaiko geriausią patirtį. Kartu su visuomene ir socialiniais partneriais, įvertinus turimus išteklius, nustatomi aiškūs veiklos prioritetai. Valdžia puoseleja į veiklos rezultatus ir efektyvumą orientuotą valdymo kultūrą, vykdoma veikla grindžiama visuomenės poreikiais. Pasiiekti veiklos rezultatai yra matuojami, analizuojami, vertinami, veiklos informacija skiriama ne tik atsiskaityti už veiklą, bet ir nuolat ją tobulinti. Valdymo kultūra paremta

bendradarbiavimo ir bendro sutarimo principais, sutelkiamas ne tik individualus, bet ir bendras dėmesys į visuomenės problemų sprendimą.

7.6. Atviras ir įgaliojimų suteikiantis valdymas

Valdžios institucijos yra atviros ir atskaitingos visuomenei, viešoji informacija pateikiama suprantamai ir aiškiai. Valdžia paslaugų, gyvenamosios aplinkos ir kitais klausimais nuolat informuoja visuomenę ir verslą, su jais tariasi. Strateginiai sprendimai priimami skaidriai ne tik per viešumą ir konsultacijas, bet ir įtraukiant piliečius bei kitus viešosios politikos dalyvius į sprendimų priėmimo procesus. Suteikiami įgaliojimai veikti ir sudaromos sąlygos lyderystei arčiausiai žmogaus esančioms ir geriausiai padėti žinančioms bendruomenėms ir nevyriausybinėms organizacijoms. Bendruomenės nariai žino savo teises ir atsakomybę, turi kompetencijos ir gebėjimų realizuoti ir atstovauti savo interesams bei dalyvauti priimant sprendimus. Atsižvelgiant į keliamus paslaugos tikslus ir kokybės reikalavimus, viešąsias paslaugas teikia ne tik valdžios institucijos, bet ir bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos ar verslo įmonės. Sudaromos galimybės tokiems paslaugų teikėjams jaustis valdžios patikėtiniais, o viešasis sektorius teikia tik tas paslaugas, kurių negali teikti nevyriausybinės organizacijos, bendruomeninės organizacijos ir verslo įmonės.

7.7. Visuomenės poreikius atitinkantis valdymas

Viešasis sektorius užtikrina aukštą paslaugų kokybę ir tenkina paslaugų vartotojų poreikius. Teikiamos bendru sutarimu grįstos, geros kokybės ir visuomenei aktualios viešosios paslaugos. Paslaugų kokybė yra nuolat vertinama, paslaugų vartotojai plačiai įtraukiami į jų tobulinimo procesus. Viešųjų paslaugų teikimo mastas atitinka visuomenės lūkesčius, jos lengvai prieinamos visiems Lietuvos žmonėms jiems patogiu būdu, atsižvelgiant į technologijų galimybių pokyčius.

7.8. Sumanus valdymas – esminės pokyčių iniciatyvos

7.8.1. Strategiškai pajėgi valdžia

◆ Ugdyti lyderystės ir vadovavimo kompetencijas centrinės ir vietinės valdžios institucijose bei bendruomenėse.

◆ Užtikrinti, kad strateginiai sprendimai būtų priimami bendradarbiaujant ir siekiant plataus sutarimo, plačiai konsultuojantis su socialiniais ir ekonominiais partneriais.

◆ Įdiegti visus žmogiškųjų išteklių valdymo aspektus apimančią kompetencijų valdymo modelį, leidžiantį sutelkti reikalingas darbuotojų kompetencijas, kad būtų sėkmingai pasiekti institucijos tikslai ir įgyvendinti veiklos prioritetai.

◆ Pasiiekti, kad valstybės tarnyba būtų ribotos apimties, lanksti, profesionali, atskaitinga ir orientuota į veiklos rezultatus. Siekti, kad visiems viešąjį interesą tenkinantiems viešojo sektoriaus darbuotojams būtų taikomi vienodi veiklos ir valdymo standartai.

◆ Optimizuoti institucijų veiklos mastą, nuolat analizuojant atliekamas funkcijas ir atsisakant netikslingos ar perteklinės veiklos.

◆ Diegti įrodymais pagrįsto valdymo kultūrą, strategiškai valdyti kompetencijas, reikalingas veiklai tobulinti, stiprinti analitinius gebėjimus. Užtikrinti, kad valdymo sprendimai būtų priimami remiantis įrodymais pagrįsta informacija.

◆ Viešojo valdymo srityje plačiai įgyvendinti vertės už pinigus iniciatyvą, optimizuojant vykdomą veiklą (pvz., atitinkamų bendrųjų funkcijų centralizavimas, geresnis turto valdymas) ir viešųjų paslaugų teikimą pasirinktomis kryptimis (pvz., daugiau ir geresnės kokybės paslaugų su tais pačiais išteklių arba mažiau išteklių tam pačiam ar net aukštesniam paslaugų lygiui).

7.8.2. Atviras ir įgaliojimų suteikiantis valdymas

◆ Sudaryti realias galimybes viešąsias paslaugas teikti ne tik valdžios institucijoms, bet ir bendruomenėms, nevyriausybinėms organizacijoms ir privačiam sektoriui.

◆ Sukurti mechanizmus, padėsiančius piliečius ir kitas suinteresuotas grupes įtraukti į visuomenės poreikių nustatymą ir užtikrinti jų dalyvavimą konstruktyvaus dialogo forma visais sprendimų priėmimo lygmenimis.

- ◆ Siekiant skaidrumo ir didesnės atskaitomybės, informaciją apie atskiro valdžios lygmens viešąsias išlaidas skelbti centralizuotai. Valdžios institucijos informaciją turi skelbti aiškia ir visuomenei suprantama forma.

7.8.3. Visuomenės poreikius atitinkantis valdymas

- ◆ Plačiai įtraukti piliečius į paslaugų teikimo būdo nustatymą ir tobulinimo procesus, nuolat atlikti piliečių pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis vertinimus, pasiekti abipusį susitarimą dėl paslaugų teikimo standartų ir masto.

- ◆ Skatinti susitarimus su vietos bendruomene dėl paslaugų teikimo masto ir kokybės standartų (angl. *Citizens Charters*).

- ◆ Viešąsias paslaugas teikti vadovaujantis subsidarumo ir vieno langelio principais, užtikrinant, kad jos būtų teikiamos arčiausiai vartotojų esančiose institucijose, vartotojams priimtinausiu būdu.

- ◆ Veiksmingam paslaugų teikimui užtikrinti panaudoti naujausias technologijas, viešąsias paslaugas teikti ir elektroninėje erdvėje.

- ◆ Didinti viešojo valdymo atskaitomybę ir orientaciją į rezultatus, valdžios institucijų motyvaciją susiejant su teikiamų paslaugų kokybe ir vartotojų pasitenkinimu teikiamomis paslaugomis.

- ◆ Užtikrinti aukštą gyvenimo kokybę ir įsidarbinimo galimybes visos šalies gyventojams (nesvarbu, kurioje vietovėje jie gyventų), modernizuojant ir kuriant infrastruktūrą bei skatinant smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą skirtinguose šalies regionuose. Visoje šalies teritorijoje siekti vienodų socialinės ir ekonominės aplinkos standartų.

1 PRIEDAS. ESAMOS SITUACIJOS APŽVALGA

Sumani visuomenė

1. Visuomenės gebėjimą prisitaikyti prie pokyčių, juos panaudoti gerovei kurti ir konkurenciniams pranašumams išryškinti daugiausia lemia visuomenės atvirumas ir kūrybingumas. Nepakankamą visuomenės atvirumo lygį parodo globalizacijos indeksas, pagal kurį Lietuva užima tik 25 vietą Europos Sąjungoje³. Šiuo indeksu vertinama šalių ekonominė, politinė ir socialinė globalizacija. Mūsų šalies socialinė globalizacija, palyginti su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, vertinama prasčiausiai. Bendras visuomenės kūrybingumo lygis nustatomas atskirais kūrybingumo vertinimo tyrimais. Maastrichto universiteto atlikto tyrimo duomenimis⁴, Lietuva pagal kūrybingumo rodiklį užima 17 vietą Europos Sąjungoje, o kūrybingumo klimato palankumas įvertintas dar blogiau – užimame tik 24 vietą. Šie duomenys rodo, kad visuomenėje nėra tinkamų sąlygų kūrybingumui ugdyti ir pasireikšti.

2. Vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių visuomenės vystymosi procesus, yra gerai išvystyta ir sėkmingai veikianti mokymosi visą gyvenimą sistema. Pagal asmenų dalyvavimą mokymosi ir kvalifikacijos tobulinimo procesuose užimame tik 20 vietą Europos Sąjungoje⁵. Tai aiškiai rodo poreikį kurti mokymosi visą gyvenimą sistemą. Asmens kūrybingumui ir pilietiškumui ugdyti ypač svarbus individualus asmens gebėjimų ugdymas. Dabartinė švietimo sistema nelanksti, per mažai dėmesio skiriama kritinio mąstymo gebėjimams stiprinti, nepakankamai skatinama kurti ir įgyvendinti idėjas. Dažnai mokymo programos grindžiamos kartojimu, jos nestimuliuoja mąstymo, analizės ir kūrybos procesų. Vis dėlto pažymėtina, kad Lietuvoje 30–34 metų gyventojų, baigusių aukštojo mokslo ar jam prilygintas studijas, yra daug ir gerokai lenkia Europos Sąjungos vidurkį⁶. Visa tai rodo visuomenės siekį žinių ir aukštojo mokslo.

3. Aukštesniųjų gebėjimų ugdymas yra ypač svarbus šalies gerovės kūrimo ir pažangos veiksnys, tiesiogiai lemiantis kūrybingumą ir inovatyvumą – sumanios ekonomikos plėtros pagrindą. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atliekamas tarptautinis penkiolikmečių tyrimas vertina penkiolikmečių skaitymo gebėjimus, matematinį ir gamtamokslinį raštingumą.⁷ 2009 metais atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos mokinių gebėjimai gerokai atsilieka nuo tirtų šalių vidurkio. Kadangi žemiausią pasiekimų lygį pasiekia dauguma moksleivių, Lietuva priskiriama aukšto socialinio teisingumo grupei. Tačiau problemos matomos analizuojant aukščiausią pasiekimų lygį pasiekiančių asmenų skaičių. Pagal skaitymo gebėjimų rezultatus aukščiausią lygmenį pasiekia tik 0,1 proc. mokinių (vidurkis – 0,8 proc.), pagal gamtamokslinio raštingumo rezultatus – tik 0,4 proc. (vidurkis – 1,1 proc.), pagal matematinį raštingumą – 1,3 proc. (vidurkis – 3,1 proc.). Tai rodo, kad per mažai dėmesio skiriama individualiam mokymui, kuris ne tik leistų įgyti pagrindinių žinių, bet ir sudarytų geresnes sąlygas siekti aukštesniųjų gebėjimų.

4. Asmens kūrybingumui ugdyti svarbi ne tik mokymo programų kokybė, bet ir jį supanti fizinė aplinka.⁸ Švietimo įstaigose reikia sukurti kūrybingumui palankią aplinką, kad mokymo galimybių neribotų menki materialiniai ištekliai. Pažymėtina, kad praktinių įgūdžių tobulinimo bazė yra ypač svarbi aukštesniųjų gebėjimų ugdymui. Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2010 metais tik 4 proc. gimnazijų ir vidurinių mokyklų turėjo modernių gamtamokslinių laboratorijų. Be to, Lietuvos mokyklos, palyginti su EBPO šalių vidurkiu, ypač prastai aprūpintos garso ir vaizdo technika ir mokymui skirta kompiuterių programine įranga.⁹

5. Kūrybingai ir atsakingai asmenybei formuoti ypatingą reikšmę turi šeima. Šiuo metu Lietuvoje vaikai jaučiasi nelaimingiausi Europoje.¹⁰ Daug vaikų auga socialinės rizikos šeimose – 2010 metų duomenimis, tokiose šeimose augo 23 335 vaikai (3,7 proc. visų vaikų).¹¹ Šeimose, auginančiose vaikus, daugiau negu trečdalis išlaidų skiriama maistui ir gėrimams, o švietimui, poilsiui ir kultūrai vidutiniškai skiriama 38,7 lito, arba 5,7 proc. visų

šeimos ūkio vartojimo išlaidų (atskirai švietimui skiriama tik 0,9 proc.).¹² Šeimos aplinkos problemos susijusios ir su tėvų užimtumo didėjimu, kartų solidarumo mažėjimu, žema tarpusavio santykių kultūra, kurią rodo gausėjantys šeiminiai konfliktai. Visa tai lemia poreikį visuomenėje sukurti tokias sąlygas, kurios leistų vystytis darniai šeimai, galinčiai daug daugiau dėmesio skirti asmenybės ugdymui.

6. Šalies pažangos kūrimo procese ypač svarbus visuomenės veiklumas, pasireiškiantis per visuomenės savivaldą ir pilietinį aktyvumą. Šiuos elementus geriausiai atskleidžia ir įvertina Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas.¹³ Indekso apskaičiavimo tyrimo rezultatai rodo, kad per 4 pastaruosius metus visuomenės pilietinė galia nors ir nedaug, bet tendencingai augo. Tačiau ji tebėra nepakankama, o šalies gyventojų pilietinis pajėgumas – menkas. Lietuvos visuomenės pilietinės galios 2010 metų indeksas yra tik 35,5 balo iš 100 galimų.

7. Veiklios visuomenės formavimuisi didelę įtaką turi dalyvavimas bendruomenės gyvenime. 2010 metais vietos bendruomenių veikloje dalyvavo 34 proc. visuomenės narių, o visuomeninių organizacijų ar judėjimų veikloje – tik 11 proc.¹⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad vietos bendruomenių veikloje dalyvauja mažesnė dalis jaunimo (2010 metais joje dalyvavo 26 proc. jaunuolių). Jaunimo visuomeninio aktyvumo problemą atspindi ir atlikti 16–24 metų asmenų visuomeninio aktyvumo tyrimai. 2009 metų tyrimo duomenimis, tik 45 proc. tiriamojo amžiaus jaunuolių yra aktyvūs, t. y. dalyvauja bent vienoje organizacijoje ar savivaldos institucijų veikloje.¹⁵

8. Visuomenės vystymosi procesams ir ypač kūrybingumo ugdymui labai svarbi viešoji ir kultūrinė erdvė. Vis dėlto viešojoje erdvėje vyraujančios nuostatos nėra palankios – nepakanka atvirumo ir tolerancijos kitaip mąstančiam, pagarbos kuriančiam asmeniui, visuomenės informavimo priemonėse vyrauja negatyvizmas, trūksta analitiškumo. Visuomenėje kaip svarbiausios vertybės išskiriamos žmogaus teisės, pagarba žmogaus gyvenimui ir taika, daug mažiau reikšmės teikiama tolerancijai, solidarumui ir savirealizacijai – kaip svarbias vertybes tai nurodė mažiau kaip 16 proc. Lietuvos gyventojų.¹⁶ Be to, pažymėtina, kad didelė visuomenės dalis nedalyvauja kūrybinėje meninėje veikloje – net 56 proc. visuomenės narių nedalyvauja jokioje su kultūra susijusioje veikloje, o Europos Sąjungos vidurkis yra 38 proc.¹⁷ Dalyvavimo kultūriniame gyvenime problemas rodo ir kultūrai skiriamų namų ūkių išlaidų dalis. Europos Sąjungoje (be naujųjų valstybių narių) namų ūkių išlaidos kultūrai vidutiniškai sudaro 4,5 proc., o Lietuvoje – 2,7 proc. visų išlaidų.¹⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad Skandinavijos šalys išleidžia dvigubai daugiau, pvz., išlaidos kultūrai Danijoje siekia 5,8 proc., Švedijoje – 5,6 proc., Suomijoje – 5,1 proc.

9. Labai svarbus visuomenės solidarumo stiprinimo veiksnys – kultūrinė ir politinė tapatybė. Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi Lietuvos pilietybe, yra ypač maža. Tai tik 23 proc. visuomenės, o Europos Sąjungos vidurkis – 46 proc.¹⁹ Šie duomenys rodo poreikį spręsti tapatybės įtvirtinimo visuomenėje klausimus. Siekiant paskatinti visuomenės pokyčius, reikalingus vizijai įgyvendinti, taip pat labai svarbi visuomenės narių tarpusavio bendrystė. Stiprų visuomenės tarpusavio ryši geriausiai parodo visų visuomenės narių įsitraukimo į viešąjį gyvenimą lygis. Vis dėlto pasaulio lietuviai, gyvenantys užsienio valstybėse, nepakankamai aktyviai dalyvauja Lietuvos viešajame gyvenime. Būtina sukurti palankias sąlygas išvykusiems asmenims dalyvauti ne tik politiniame ar socialiniame šalies gyvenime, bet ir ekonominiuose procesuose. Be to, labai svarbu į šalies gyvenimą įtraukti ne tik pasaulio lietuvius, bet ir užsienio valstybių piliečius, norinčius prisidėti prie Lietuvos interesų įgyvendinimo.

³ Axel Dreher, „KOF Index of Globalisation“ Zurich, 2010. < <http://globalization.kof.ethz.ch> > [Žiūrėta 2011 09 30].

⁴ Measuring Creativity and Innovation, 2009. < <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/creativity/hollanders.pdf> > [Žiūrėta 2011 09 30].

⁵ Eurostat. Participation in education and training, 2010. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_lfse_01&lang=en> [Žiūrėta 2011 09 30].

⁶ Eurostat. Tertiary educational attainment, 2010. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/dataset?p_product_code=T2020_41> [Žiūrėta 2011 09 30].

⁷ OECD PISA. What Students Know and Can Do: Student Performance in Reading, Mathematics and Science, 2009. <<http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/free/9810071e.pdf>> [Žiūrėta 2011 09 30].

⁸ Švietimo ir mokslo ministerija, Kūrybiškumo (ne)ugdymas mokykloje, 2009. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/kurybiskumo%20ugdymas.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

⁹ Švietimo ir mokslo ministerija, Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo OECD PISA 2009 metų ataskaita, 2010. <http://www.nec.lt/failai/1810_PISA_Rezultatai.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹⁰ Unicef, Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries, 2007. <<http://www.unicef.org/media/files/ChildPovertyReport.pdf>> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹¹ Statistikos departamentas, Statistinės informacijos apie vaikus rodikliai, 2011. <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878>> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹² Statistikos departamentas, Gyventojai ir socialinė statistika, 2008. <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878>> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹³ Pilietinės visuomenės institutas, Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas, 2010. <<http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=78>> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Švietimo ir mokslo ministerija, Visuomeniškai aktyvūs 16–24 metų asmenys, Vilnius, 2009. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb.htm> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹⁶ Eurobarometer, „Values of europeans“, 2008. <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_values_en.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹⁷ Eurobarometer, „European cultural values“, Involvement in artistic activities, 2007. <http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc958_en.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹⁸ Eurostat, Cultural statistics, Average annual cultural expenditure per household. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/culture/documents/average_annual_cultural_expenditure_per_household.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

¹⁹ Europos vertybių tyrimas, 2008. <<http://www.europeanvaluesstudy.eu/>> [Žiūrėta 2011 09 30].

Sumani ekonomika

10. Siekiant konkuruoti pasaulyje ir kurti aukštą pridėtinę vertę, ypač svarbu, kad ekonomika gebėtų prisitaikyti prie pasaulinių procesų ir būtų panaudojamas visuomenės kūrybinis potencialas. Lietuvos ekonomika pasižymi atvirumu kitoms rinkoms – pagal integracijos į tarptautines rinkas laipsnį (tiesioginių užsienio investicijų į šalį ir iš šalies vertė procentais nuo BVP) mūsų integracijos intensyvumas vertinamas 2,3 proc., o Europos Sąjungos vidurkis – 2,2 proc.²⁰ Turime nemažai privalumų, kurie būtini inovatyvumui plėtoti – pirmajame pagal plačiajuosčio interneto kokybę, turime tankiausią Europos Sąjungoje viešosios interneto prieigos taškų tinklą. Lietuva išlaiko pirmaujančias pozicijas Europoje pagal šviesolaidinio ryšio naudojimą. „FTTH Council Europe“ duomenimis²¹, nuolat plečiant šviesolaidžio tinklo linijas ir sparčiai didėjant vartotojų skaičiui, Lietuva tebėra reitingo viršūnėje ir lenkia Švedijos ir Norvegijos šviesolaidinio ryšio namų ūkių rinkas. Europos Sąjungoje taip pat esame lyderiai ir pagal 2 užsienio kalbų mokėjimą. Tačiau šalies bendrai

ekonomikai stinga kūrybingumo – pagal suminį inovatyvumo indeksą užimame tik 25 vietą Europos Sąjungoje (Danija, Suomija ir Švedija yra inovacijų lyderės).²² Taigi, siekdami didesnio konkurencinio pranašumo, turime išnaudoti ekonomikos atvirumą, jį dar labiau padidinti ir ypatingą reikšmę skirti kūrybinio potencialo didinimui. Kita vertus, svarbu pažymėti, kad visuomenėje vyraujančių vertybių visuma nėra palanki globaliai konkurencijai. Nors formalūs rodikliai ir strateginiai dokumentai rodo, kad Lietuvos ekonomika pakankamai atvira, kasdienėje veikloje tiek steigiant verslą apskritai (įeinant į rinką naujiems žaidėjams), tiek ir į Lietuvą atvykstant investuotojams, atvežant prekes ir paslaugas, susiduriama su įvairiais apribojimais, dažniausiai biurokratinėmis procedūromis ir netarifinėmis prekybos kliūtimis. Jos mažina ekonomikos lankstumą, konkurencingumą didėjimą ir kūrybinio potencialo panaudojimą. Lietuvos pozicija dėl Europos Sąjungos išorės prekybos politikos priemonių dažnai yra artimesnė protekcionistinei Pietų Europos šalių, o ne Šiaurės valstybių pozicijai, tai taip pat rodo, kad deklaruojamas ekonominis atvirumas dažnai tėra nuo konkrečių praktinių sprendimų nutolusios retorikos išraiška. Šio atotrūkio mažinimas, be kurio sunku tikėtis didesnių inovacijų ir konkurencingumo, yra vienas iš svarbiausių ne tik ilgalaikės strategijos, bet ir kasdienės veiklos uždavinių. Biurokratinių kliūčių steigti verslą, pradėti veiklą, investuoti ir siūlyti paslaugas mažinimas yra neatidėliotinas prioritetas, kuriam valstybės institucijos privalo skirti dėmesio jau dabar ir aiškiai parodyti, kad čia galima pasiekti rezultatų.

11. Šalies ekonomikos būklę ir pagrindinius ją lemiančius veiksniai rodo Pasaulio ekonomikos forumo kiekvienais metais atliekamas pasaulio šalių konkurencingumo tyrimas ir apskaičiuojamas bendrasis konkurencingumo indeksas.²³ Lietuvos situacija palankiai vertinama tokiose srityse kaip aukštasis mokslas ir profesinis mokymas, infrastruktūra, technologinė parengtis. Tačiau bendra mokslo kokybė, vadovų rengimo kokybė ir darbuotojų mokymas nėra vertinami gerai. Situacija tose srityse, kurios atspindi, kaip gebame pasinaudoti turimais privalumais, irgi nėra gera – paslaugų ir prekių rinkos veiksmingumas, finansų rinkos plėtra, rinkos dydis vertinami prastai. Atskirų rodiklių reikšmių minėtose srityse analizė parodė, kad tam taip pat turi įtakos su verslo aplinka susiję veiksniai.

12. Palanki verslui aplinka yra vienas iš esminių veiksnių, lemiančių sumanios, žiniomis ir verslumu grindžiamos ekonomikos plėtrą. Viena iš svarbiausių verslui palankios aplinkos sąlygų – valstybės reguliavimo naštos mažinimas. Ši našta paprastai pasireiškia pertekliniu reglamentavimu, trukdančiu pradėti ar plėtoti verslą, reaguoti į aplinkos pokyčius, keisti verslo kryptis ir pan. Pagal valstybės reguliavimo naštos rodiklį Lietuva užima tik 20 vietą Europos Sąjungoje, pirmąją Estija, Suomija ir Švedija.²⁴

13. Verslo aplinkai taip pat svarbios sąlygos, turinčios įtakos finansiniams srautams: tai verslo finansavimo prieinamumas ir mokestinė aplinka. Šių verslo aplinkos sąlygų tinkamumą rodo konkurencingumo indekso dalys, susijusios su apmokestinimo aprėptimi ir finansinėmis paslaugomis. Pagal apmokestinimo aprėpties ir efektyvumo rodiklį užimame 22 vietą Europos Sąjungoje (Estija pagal šį rodiklį užima 2 vietą). Pagal finansinių paslaugų naudingumą ir finansinių šaltinių įvairumo kriterijų esame 22 vietoje Europos Sąjungoje, o pagal jų įperkumą – 19 vietoje. Pagal šiuos rodiklius Europos Sąjungoje pirmąją Skandinavijos šalis, be jų, taip pat reikėtų išskirti ir Didžiąją Britaniją, kuri atitinkamai užima 2 ir 3 vietas.²⁵

14. Ekonomikos plėtrai didelę įtaką turi kryptingas šalies verslo, mokslo, valdžios institucijų bendradarbiavimas siekiant bendrų tikslų. Ekonomikos konkurencingumui pasaulio mastu užtikrinti ypač svarbu ne tik veiksmingai panaudoti turimus šalies išteklius, bet ir integruotis į pasaulines vertės kūrimo grandines. Šiuos tiek vidinio, tiek ir pasaulinio integralumo aspektus taip pat atskleidžia konkurencingumo indeksas. Pagal universitetų ir verslo bendradarbiavimo rodiklį užimame 14 vietą Europos Sąjungoje, o pagal įsitraukimo į pasaulinę vertės kūrimo grandinę rodiklį – 16 vietą.²⁶ 2009 metais didžiausią mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) išlaidų dalį pagal finansavimo šaltinius sudarė valdžios lėšos – 54 proc., verslo įmonių lėšos – 21 proc., užsienio lėšos – 13,1 proc., aukštojo mokslo ir ne pelno institucijų lėšos – 11,9 proc. Valdžios ir aukštojo mokslo

sektoriuose išlaidų MTEP lygis Lietuvoje (2009 metais – 0,64 proc. BVP) atitinka Europos Sąjungos valstybių narių vidurkį, tačiau išlaidų MTEP verslo sektoriuje lygis išlieka žemas (2009 metais – 0,2 proc. BVP). Nepakankamos investicijos, ypač privataus sektoriaus, į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą yra labai svarbus veiksnys, lemiantis santykinai žemą inovatyvumo lygį. Taigi šalies ekonomikos integralumo lygis rodo, kad esame Europos Sąjungos vidutiniškai, todėl turime glaudžiau bendradarbiauti tarpusavyje ir stipriau įsitraukti į pasaulinius vertės kūrimo procesus.

15. Darniam šalies vystymuisi svarbią reikšmę turi net tik visuomenės, bet ir ekonomikos atsakingumas, kai verslas prisiima atsakomybę už socialinę ir gamtinę aplinką, bendruomenės ar šalies raidos procesus. Lietuvoje verslo socialinė atsakomybė nėra įprastas reiškinys, ji daugiau pasireiškia per pavienes atskirų organizacijų iniciatyvas, pvz., šeimos tarpusavio santykių stiprinimo, vaikų ir jaunimo socialinių problemų sprendimo, gabių ir talentingų vaikų ugdymo srityse.

Sumanus valdymas

16. Kūrybingumas, atvirumas ir atsakomybė – tai vertybės, kuriomis turi būti vadovaujama priimant strateginius sprendimus viešojoje politikoje. Tačiau to nepakanka – pats valdymas turi būti kūrybingas, atviras ir atsakingas. Pasaulio banko užsakymu apskaičiuoto valdžios efektyvumo rodiklio, kuriuo matuojama viešosios politikos, viešųjų paslaugų ir valstybės tarnybos kokybė, duomenimis, Lietuva nėra vertinama gerai – užimame 21 vietą Europos Sąjungoje (pirmauja Danija, Suomija ir Švedija).²⁷ Šie aspektai, ypač viešųjų paslaugų kokybė, yra vieni svarbiausių atsakingos valdžios veiksnių. Tai, kaip atsakingai dirba valdžios institucijos, atspindi ir gyventojų pasitikėjimo šalies institucijomis lygis. 2010 metais valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis pasitikėjo 46 proc. gyventojų. Šie duomenys rodo, kad valdžia turi būti atsakingesnė ir kryptingai gerinti savo teikiamų paslaugų kokybę.

17. Sparčiai keičiantis aplinkai ir augant visuomenės savivaldai, privalo keistis ir valdymo modelis – valdžia turi tapti atvira ir bendradarbiauti su piliečiais. Šiandien valdžia reguliuoja labai daug visuomeninio gyvenimo sričių, todėl dauguma piliečių yra pripratę tikėtis, kad valdžia už juos išspręs visas problemas ir atsakys į visus klausimus. Tik 33 proc. visuomenės narių mano, kad valdžia per daug kišasi į jų gyvenimą. Tai vienas iš žemiausių rodiklių Europos Sąjungoje – dauguma Europos Sąjungos piliečių mano, kad valdžia per daug reguliuoja jų gyvenimą (vidurkis – 58 proc.).²⁸ Tokia situacija turi keistis. Kartu su visuomenės branda valdžia turi mažinti savo intervencijos sritis ir sudaryti sąlygas piliečiams ir bendruomenėms patiems spręsti, kaip įveikti sunkumus, siekti savo keliamų tikslų. Reikia perskirstyti valdžios galias iš valdžios institucijų žmonėms ir bendruomenėms, suteikti jiems įgaliojimus veikti kartu. Valdžios vaidmuo turi keistis iš įgyvendintojo į organizatoriaus ir koordinatoriaus, viešosios paslaugos turi būti teikiamos kartu su piliečiais, privačiu sektoriumi, vietos bendruomenėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis.

18. Vienas iš svarbiausių aspektų, susijusių su visuomenės dalyvavimu, yra realus piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus, neapsiribojant tik informavimu ir konsultavimu. Labai svarbu į viešųjų paslaugų teikimą įtraukti privatų sektorių. Šiuo metu visuomenės dalyvavimui viešojo valdymo procesuose skiriama nemažai dėmesio – piliečius įtraukti numatoma per geresnio reglamentavimo iniciatyvas, įgyvendinami konkretūs viešojo ir privataus sektorių partnerystės bandomieji sveikatos apsaugos, švietimo, transporto, socialinio būsto, visuomenės ir aplinkos apsaugos bei viešosios tvarkos sričių projektai. Taip pat parengta viešųjų paslaugų vartotojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis įvertinimo metodika, skatinamas nuolatinis vartotojų nuomonės tyrimas, institucijoms rekomenduojama į savo strateginius veiklos planus įtraukti paslaugų vartotojų pasitenkinimo pokyčius atspindinčius kriterijus. Vis dėlto tai daugiau atskiros iniciatyvos. Siekiant nuoseklaus atvirumo valdžioje, reikia sisteminių pokyčių.

19. Vietos bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas tvarkant viešuosius reikalus nepakankamas. Tam yra nemažai priežasčių – bendruomenėms ir nevyriausybiniams organizacijoms trūksta stabilų finansavimo šaltinių, jų įvairovės, neretai stinga ir gebėjimų, nėra aiškių bendradarbiavimo su valstybe mechanizmų, palankios teisinės aplinkos ir panašiai. Savivaldžių vietos bendruomenių ir savarankiškų nevyriausybinių organizacijų plėtrai labai svarbu suteikti įgaliojimus veikti ir sudaryti tinkamas sąlygas siekti išskeltų tikslų. Todėl nuoseklus viešųjų paslaugų teikimo funkcijų perdavimas šioms organizacijoms yra vienas iš esminių postūmių valdymo pokyčiams inicijuoti. Pažymėtina, kad šiuo metu tik pavienės savivaldybės įtraukia vietos bendruomenes ar nevyriausybines organizacijas į viešųjų paslaugų teikimą, dauguma bendruomeninių organizacijų plėtoja tik kultūrinę veiklą ir nedalyvauja sprendžiant kitas aktualias problemas.

20. Tam, kad visuomenė nepakankamai aktyviai dalyvauja viešajame valdyme, ar būtų tvarkomi įprasti viešieji reikalai, ar priimami visai šaliai svarbūs sprendimai, turi įtakos vis dar neįveikta korupcijos, neskaidrių sprendimų ar ne visada efektyvaus teisingumo vykdymo problema. Tai gerokai mažina visuomenės narių pasitikėjimą tiek šalies institucijomis, tiek ir pačia teisine sistema. Lietuva pagal korupcijos suvokimo indeksą vertinama 5 balais iš 10 galimų ir užima 19 vietą Europos Sąjungoje.²⁹ Pastaruosius 10 metų korupcijos suvokimo indekso tendencijos buvo teigiamos – suvokiame save kaip vis skaidresnę valstybę, tačiau pokyčiai yra labai maži ir reikalauja didesnių pastangų keisti esamą situaciją. Pasaulio banko tyrimo duomenimis, Lietuvos teisinės sistemos kokybės rodiklis, kuriuo vertinamas sutarčių vykdymas, nuosavybės teisių gynimas, policijos ir teismų veikla, nėra geras – užimame 21 vietą Europos Sąjungoje (pirmauja Suomija, Švedija ir Danija).³⁰ Įstatymo viršenybės nepaisymas, visuomenei priimtinių taisyklių ir įgyvendinamo teisingumo neatitikimas yra ypač reikšminga kliūtis ne tik aktyviam visuomenės įsitraukimui į šalies valdymą, bet ir visos šalies raidos procesams.

21. Viešajam valdymui svarbi valdymo kultūros kaita – pats valdymas turi būti pažangus ir orientuotas į rezultatus, o valdymo sprendimai priimami kryptingai, kuo platesniu sutarimu, pagrįstai ir įgyvendinami kuo mažesnėmis sąnaudomis. Viešojo sektoriaus efektyvumo klausimui šiuo metu skiriama labai daug dėmesio – atliekamos Vyriausybei atskaitingų institucijų valdymo efektyvumo analizės, kiekvienais metais ministerijų prašoma įvertinti savo veiklą, išskirti prioritėtines valdymo efektyvumo didinimo kryptis ir panašiai. Tačiau sisteminiams pokyčiams svarbus „vertės už pinigus“ koncepcijos įgyvendinimas visose veiklos srityse – tiek teikiant paslaugas, tiek ir optimizuojant veiklą. Valdžios institucijos taip pat ypatingą dėmesį skiria į rezultatus orientuoto valdymo klausimams – tobulinamos veiklos stebėsenos, programų vertinimo ir funkcijų analizės, poveikio vertinimo sistemos. Vis dėlto didžiausias iššūkis tebėra informacijos apie pasiektus rezultatus (veiklos vykdymą) naudojimas valdymo sprendimams priimti, t. y. valdymas turi būti grindžiamas įrodymais.

22. Svarbiausių viešųjų paslaugų, tokių kaip sveikatos apsauga, švietimas ar socialinė apsauga, kokybė pagal atskirų tyrimų duomenis ar indeksus vertinama nelabai palankiai. Pastaruoju metu politinėje darbotvarkėje šių paslaugų struktūrinėms reformoms skiriama nemažai dėmesio. Vis dėlto svarbu pažymėti, kad valdžios gebėjimas plačiai teikti paslaugas ir užtikrinti aukštą jų kokybę tiesiogiai priklauso nuo valdžios išlaidų dydžio. 2008 metais valdžios išlaidos sudarė 37,4 proc. BVP (Europos Sąjungos vidurkis – 46,9 proc., mažesnės išlaidos buvo tik Slovakijoje ir Liuksemburge). Kadangi Lietuvos valdžios išlaidos yra santykinai mažos ir ribotos, būtina jas diferencijuoti, t. y. įvertinti teikiamų paslaugų atitiktį visuomenės poreikiams ir optimizuoti jų apimtį, rasti sutarimą dėl prioritėtinių paslaugų, jų įperkamumo ir kokybės.

23. Prastą viešųjų paslaugų kokybę taip pat lemia nepakankama orientacija į paslaugų vartotojus ir menkas jų įtraukimas į teikiamų paslaugų tobulinimo procesus. Orientacijos į vartotojus trūkumą rodo 2010 metais atlikta viešojo administravimo institucijų apklausa dėl kokybės vadybos metodų taikymo.³¹ Apklausos duomenimis, net 55 proc. apklaustų

institucijų neatliko jokių paslaugų vartotojų apklausų dėl paslaugų kokybės, o 24 proc. institucijų net neplanuoja jų artimiausiu metu. Šią problemą taip pat rodo gyventojų apklausos apie valstybės ir savivaldybių įstaigas rezultatai.³² 2010 metais tik 10 proc. apklaustų respondentų, kurie kreipėsi į institucijas, buvo paprašyti įvertinti teikiamas paslaugas, o net 90 proc. apklaustųjų niekas neklausė apie aptarnavimo kokybę.

24. Lietuvos valstybės tarnyba vis dar per daug orientuota į veiklos procesus ir teisinį jų reglamentavimą. Šiandienos valstybės tarnybai, ypač vadovaujančiai valstybės tarnybos daliai, būdingas sektorinis ir gana siauras požiūris į valstybės valdymą – sunku peržengti konkretaus sektoriaus barjerą ir užtikrinti sisteminių požiūrį į valstybės valdymą. Dabartinė sistema nesudaro pakankamai galimybių vadovaujančių tarnautojų lyderiavimo ir vadovavimo kompetencijai ir profesionalumui ugdyti. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, galima pagrįstai teigti, kad, siekiant veiksmingai ir lanksčiai reaguoti į sparčius globalios aplinkos pasikeitimus ir ekonomikos iššūkius, Lietuvos valstybės tarnybai būtini sisteminiai ir neatidėliotini pokyčiai.

Remiantis atlikta sumanios visuomenės, sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo apžvalga, galima teigti, kad, siekiant sėkmingos visuomenės kaitos, labai svarbu inicijuoti pokyčius pagrindinėje asmenybės ugdymo aplinkoje – šeimoje, švietimo sistemoje, bendruomenėje, viešojoje ir kultūrinėje erdvėje. Taip pat labai svarbūs susitelkimo ir bendradarbiavimo, savęs suvokimo – tapatumo ir tarpusavio bendrystės aspektai, rodantys asmens santykį su kitais asmenimis ir pačios visuomenės ryšius. Ugdant sumanią visuomenę, turi keistis ir ekonomika. Pagrindinės ekonomikos plėtros kryptys turi būti susijusios su verslo aplinkos pokyčiais, integracija į globalias verslo sistemas, vidinio švietimo ir mokslo potencialo panaudojimu ir socialinės atsakomybės plėtra. Tik tada ekonomika gebės pasinaudoti visuomenės kūrybingumu ir taip kurti aukštą pridėtinę vertę. Visuomenės ir ekonomikos kaitos procesus gali paskatinti tik pažangos vertybėmis grindžiamas valdymas. Tam reikia pokyčių viešųjų paslaugų teikimo, bendradarbiavimo su piliečiais, verslu, vietos bendruomenėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir viešojo valdymo kultūros srityse.

²⁰ Eurostat, Globalisation Indicators, 2010. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/globalisation/indicators>> [Žiūrėta 2011 09 30].

²¹ FTTH Council Europe. Annual Report 2010–2011. <http://www.ftthcouncil.eu/documents/Reports/FTTHCE_AnnualReport_2010-2011.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

²² European Commission, Innovation Union Scoreboard, 2010. <<http://www.proinno-europe.eu/inno-metrics/page/innovation-union-scoreboard-2010>> [Žiūrėta 2011 09 30].

²³ Pasaulio ekonomikos forumas, Globalaus konkurencingumo ataskaita 2010–2011. <<http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>> [Žiūrėta 2011 09 30].

²⁴ Pasaulio ekonomikos forumas, Globalaus konkurencingumo ataskaita 2010–2011. <<http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>> [Žiūrėta 2011 09 30].

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat.

²⁷ World Bank, The Worldwide Governance Indicators Project. <<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>> [Žiūrėta 2011 09 30].

²⁸ Eurobarometer, European Values Survey, 2008. <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_values_en.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

²⁹ Transparency International, Korupcijos suvokimo indeksas 2010. <http://www.transparency.lt/new/images/ti_ksi_2010.pdf> [Žiūrėta 2011 09 30].

³⁰ World Bank, The Worldwide Governance Indicators Project. <<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>> [Žiūrėta 2011 09 30].

³¹ Vidaus reikalų ministerija, 2011. Kokybės vadybos metodų taikymo Lietuvos viešojo administravimo institucijose / įstaigose stebėseną. <<http://www.vakokybe.lt/lt/kokybes-vadybos-metodu-diegimo-viesojo-administravimo-institucijose-ir-istaigose-stebesena>> [Žiūrėta 2011 09 30].

³² Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos gyventojų apklausa apie pasitikėjimą valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis. <<http://www.vakokybe.lt/index.php?id=307>> [Žiūrėta 2011 09 30].

2 PRIEDAS. PAŽANGOS RODIKLIAI

RODIKLIAI	REIKŠMĖ		VIETA (REIKŠMĖ)		
	ES27 VIDURKIS	LT	2009 / 2010 m.	2020 m.	2030 m.
VIZIJOS ĮGYVENDINIMO RODIKLIAI					
Gyvenimo kokybės indeksas <i>International Living, 2011</i>	71 balas iš 100	68 balai iš 100	23 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Laimės indeksas <i>Gallup World Poll</i> tyrimas (apibendrinti 2005–2009 duomenys)	39 proc. („laimingų žmonių“)	25 proc.	20 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Demokratijos indeksas <i>Economist Intelligence Unit, 2011</i>	7,96	7,24	22 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Darnios visuomenės indeksas <i>Sustainable Society Foundation, 2010</i>	6,68 balo	6,77 balo	13 vieta ES	10 vieta ES	ne žemesnė negu 7 vieta ES
Pasaulio konkurencingumo indeksas Pasaulio ekonomikos forumas, 2011–2012	4,71	4,41	17 vieta ES	13 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Globalizacijos indeksas <i>KOF Globalisation index, 2011</i>	82,82	73,64	25 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
SUMANI VISUOMENĖ					
Visuomenės dalis, mananti, kad vaizduotė yra viena iš svarbiausių savybių, kurią vaikas turi įgyti namuose Europos vertybių tyrimas, 2008	21 proc.	6 proc.	6 proc.	20 proc.	30 proc.
Mokinių, atitinkančių bent 3 (iš 6) mokymosi pasiekimų lygį, dalis Tarpautinis penkiolikmečių tyrimas (PISA), OECD 2009	skaitymas – 54,5 matematika – 54,1 gamtos mokslai – 56,5	skaitymas – 45,6 matematika – 47,7 gamtos mokslai – 54,1	skaitymas – 23 vieta ES matematika – 22 vieta ES gamtos mokslai – 18 vieta ES	bent 50 proc. visoms sritims	bent 55 proc. visoms sritims
Aukštųjų mokyklų reitingai Akademinis pasaulio universitetų reitingas (ARWU)	–	–	nė vienas Lietuvos universitetas nepatenka į geriausiųjų pasaulio universitetų 500-ka	bent vienas Lietuvos universitetas tarp 500 geriausiųjų pasaulio universitetų	bent vienas Lietuvos universitetas tarp 300 geriausiųjų pasaulio universitetų
30–34 metų asmenų, baigusiu aukštąjį ar jam prilygintą mokslą, skaičius Eurostatas, 2010	33,6 proc.	43,8 proc.	8 vieta ES	ne žemesnė negu 8 vieta ES	ne žemesnė negu 8 vieta ES
Mokymasis visą gyvenimą Eurostatas, 2010	9,1 proc.	4 proc.	22 vieta ES	18 vieta ES	ne žemesnė negu 17 vieta ES
Visuomenės narių, kurie linkę dalyvauti vykdant kultūrinę meninę veiklą, dalis Kultūros ministerija	–	46 proc.	46 proc.	60 proc.	70 proc.
Pilietinės galios indeksas Pilietinės visuomenės institutas, 2010	–	35,5 balo	35,5 balo	50 balų	60 balų

RODIKLIAI	REIKŠMĖ		VIETA (REIKŠMĖ)		
	ES27 VIDURKIS	LT	2009 / 2010 m.	2020 m.	2030 m.
Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies tapatybe Europos vertybių tyrimas, 2008	46 proc.	23 proc.	23 proc.	50 proc.	60 proc.
Pajamų pasiskirstymo koeficientas (S80/S20) Eurostatas, 2010	4,8	7,3	27 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 15 vieta ES
Vidutinė sveiko gyvenimo trukmė (vyrai/moterys) Eurostatas, 2010	61,7	60,0	17–18 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
SUMANI EKONOMIKA					
Suminis inovatyvumo indeksas Inovacijų sąjungos švieslentė, 2010	0,465	0,227	25 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Verslo aplinkos indeksas <i>Doing business</i> , 2012	–	9 vieta ES	9 vieta ES	ne žemesnė negu 5 vieta ES	pirma vieta tarp Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono šalių, ne žemesnė negu 3 vieta ES
Bendras vidaus produktas (BVP) vienam gyventojui, perkamosios galios standartais Eurostatas, 2010	100 proc.	57 proc.	24 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Integracijos į užsienio rinkas indeksas Eurostatas, 2009	2,1 proc.	0,5 proc.	23 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Naujų įmonių proc. nuo bendro įmonių skaičiaus <i>The World's Business School</i> INSEAD (2009–2010)	2,07 proc.	1,59 proc.	18 vieta ES	14 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Verslo išlaidos MTEP (BVP procentais) Eurostatas, 2009	1,25 proc.	0,2 proc.	20 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Išduotų patentų skaičius 100 fūkst. gyventojų <i>The World's Business School</i> INSEAD (2009–2010)	1,9	1,04	26 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Universitetų ir verslo bendradarbiavimas Pasaulio ekonomikos forumas, 2010	4,3 balo	4,2 balo	14 vieta ES	12 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Įmonių, dalyvaujančių tarptautiniuose inovaciniuose projektuose, skaičius Eurostatas, 2008	793,5	369	14 vieta ES	12 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Išmetamų į atmosferą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis CO₂ ekvivalentu mln. tonų BVP vienetai Europos aplinkos agentūra, 2010	3,49	3,51	12 vieta ES	10 vieta ES	ne žemesnė negu 7 vieta ES
SUMANUS VALDYMAS					
Valdymo efektyvumo indeksas <i>The World's Business School</i> INSEAD (2009–2010)	4,97	4,22	21 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Aukšta reglamentavimo kokybė <i>The World's Business School</i> INSEAD (2009–2010)	5,98 balo	5,77 balo	17 vieta ES	13 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
Pasitikėjimas šalies institucijomis (pasitikinčių	46 proc.	30 proc.	30 proc.	45 proc.	55 proc.

RODIKLIAI	REIKŠMĖ		VIETA (REIKŠMĖ)		
	ES27 VIDURKIS	LT	2009 / 2010 m.	2020 m.	2030 m.
<p>policija, valstybės tarnyba, parlamentu ir Vyriausybe vidurkis) Europos vertybių tyrimas, 2008</p>					
<p>E. valdžios išvystymo indeksas Jungtinių Tautų e. valdžios tyrimas, 2010</p>	0,6601	0,6295	15 vieta ES	13 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES
<p>Korupcijos suvokimo indeksas (<i>Transparency International</i>) <i>Corruption Perceptions Index</i>, 2011</p>	6,3 balo	4,8 balai	19 vieta ES	15 vieta ES	ne žemesnė negu 10 vieta ES

3 PRIEDAS. STRATEGIJOS RENGIMO PROCESAS

1. Strategija siekiama kuo platesnio visuomenės sutarimo dėl šalies vizijos ir pažangos vertybių, todėl jos rengimo procesas organizuotas taip, kad jame galėtų dalyvauti kuo daugiau visuomenės atstovų ir socialinių partnerių.

2. Strategijos pagrindinis rengėjas – visuomenė, aktyviai dalyvavusi visais rengimo etapais. Siekiant kuo daugiau piliečių įtraukti į Strategijos rengimą, inicijuotos atviros diskusijos dėl Lietuvos vizijos. Šalies regionuose veikė idėjų generavimo centrai, visoje Lietuvoje vyko Nacionalinė idėjų diena, visą Strategijos rengimo laiką veikė idėjų bankas (www.Lietuva2030.lt). Taip pat buvo paskelbta Idėjų Lietuvai savaitė mokyklose – mokiniai rašė esė apie Lietuvos ateitį, gabiausi šalies moksleiviai dalyvavo projekte „Moksleiviai – į Vyriausybę“ ir siūlė savo viziją. Lietuvos gyventojai ir viso pasaulio lietuviai savo nuomonę apie rengiamą Strategiją buvo kviečiami išsakyti paskelbtoje viešojoje konsultacijoje (www.lrv.lt).

3. Strategijos rengimo procesui vadovavo Valstybės pažangos taryba, į kurią susibūrė žinomi verslo, kultūros, meno, mokslo ir visuomenės veikėjai kartu su Vyriausybės atstovais. Valstybės pažangos taryba analizavo ir vertino teminių darbo grupių siūlymus ir visuomenės idėjas, parengė Strategijos projektą, kuris buvo plačiai aptariamas su visuomene ir socialiniais partneriais. Valstybės pažangos taryba ne tik rinkosi į 7 oficialius posėdžius, bet ir dalyvavo visame Strategijos rengimo procese nuo idėjų generavimo centrų iki radijo laidų, kuriose buvo pristatomas Strategijos projektas. Valstybės pažangos tarybos nariai aktyviai dalyvavo viešose diskusijose ir Strategijos projekto aptarimuose.

4. Esamai situacijai įvertinti, visuomenės pateiktoms idėjoms analizuoti ir pasiūlymams rinkti buvo suburtos teminės darbo grupės – „Kūrybinė visuomenė“, „Sumani ekonomika“ ir „Pilietinė visuomenė ir vertybės“. Šiose darbo grupėse savanoriškai dirbo nevyriausybinių organizacijų, akademinio pasaulio, verslo organizacijų ir ministerijų atstovai, taip pat nepriklausomi konsultantai ir ekspertai.

5. Siekiant konstruktyvaus dialogo su socialiniais ir ekonominiais partneriais, organizuotos apskritojo stalo diskusijos su Žinių ekonomikos forumu, akademinė bendruomenė, jaunimo ir moksleivių organizacijomis, Didžiosios Britanijos lietuvių bendruomenė, socialinių ir ekonominių partnerių asocijuotomis struktūromis, visuomenės informavimo priemonių ir verslo organizacijų atstovais. Projektas taip pat buvo aptariamas su pasaulio lietuviais Lietuvos diplomatinėse atstovybėse, organizuotos konsultacijos su nevyriausybiniomis organizacijomis, surengti vieši Strategijos projekto aptarimai 5 regionuose su vietos bendruomenės ir verslo atstovais, parengtas radijo laidų, kuriose dalyvavo Valstybės pažangos tarybos ir teminių darbo grupių nariai, ciklas.

6. Visa susijusi informacija apie Strategijos rengimą skelbiama tinklalapyje www.Lietuva2030.lt ir socialiniame tinklalapyje *Facebook* (www.facebook.com/Lietuva2030).

4 PRIEDAS. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

1. *Strategijos įgyvendinimas* – tai nuolatinis dinamiškas pažangos procesas, kuriame iniciatyva priklauso visuomenei ir Valstybės pažangos tarybai, sudaromai Vyriausybei. Šis procesas nėra vien tiesioginis Strategijos kryptių ir iniciatyvų įgyvendinimas, jis apima ir visuomenei aktualių klausimų sprendimą, skatina nuolatinį pažangos idėjų kūrimą. Todėl Valstybės pažangos taryba, inicijuodama plačią diskusiją, kviečia visuomenę aktyviai įsitraukti į šalies vizijos įgyvendinimą. „Lietuva 2030“ įgyvendinimą užtikrins šie pagrindiniai pažangos proceso dalyviai: Atviras pažangos forumas „Lietuva 2030“, Valstybės pažangos taryba ir jos sekretoriatas.

2. *Atviro pažangos forumo „Lietuva 2030“ misija* – skatinti ir palaikyti nuolatinę diskusiją su visuomene dėl šalies raidos procesų, prioritetų ir vertybių. Forumas bendrai diskusijai ir idėjų sklaidai suburs akademikus, verslininkus, kultūros atstovus ir kitus aktyvius visuomenės atstovus. Forumo „Lietuva 2030“ renginiai bus organizuojami ne rečiau kaip 2 kartus per metus.

3. *Valstybės pažangos taryba* ne tik palaikys bendravimą ir skatins pažangos idėjų svarstymą visuomenėje, bet ir imsis lyderystės forumo „Lietuva 2030“ veikloje. Ji taip pat atliks nuolatinę Strategijos įgyvendinimo priežiūrą ir rezultatų stebėseną. Valstybės pažangos taryba kiekvienais metais vertins Strategijos iniciatyvų aktualumą ir bus atsakinga už metinių pažangos darbų sąrašo sudarymą ir jo pateikimą Vyriausybei. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, Valstybės pažangos tarybos sudėtis bus atnaujinama, siekiant į jos veiklą įtraukti aktyvius visuomenės (≈ 50 proc.), parlamentinių frakcijų (≈ 20 proc.) ir valdžios institucijų (≈ 30 proc.) atstovus. Valstybės pažangos taryba į posėdžius rinksis ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius.

4. *Valstybės pažangos tarybos sekretoriatas* dirbs Ministro Pirmininko tarnyboje ir bus atsakingas už Strategijos įgyvendinimo koordinavimą ir nuolatinę stebėseną valdžios institucijų lygiu. Sekretoriatas teiks Valstybės pažangos tarybai reikiamą pagalbą dėl Strategijos priežiūros ir veiklos stebėsenos. Jis taip pat aktyviai dalyvaus forumo „Lietuva 2030“ veikloje, ypač didelį dėmesį skirdamas diskusijų išvadų analizei ir pasiūlymams dėl jų įgyvendinimo.

5. *Strategija* bus įgyvendinama šiomis pagrindinėmis kryptimis (įgyvendinimo schema pateikiama 1 paveiksle):

– „greitos pergalės“ – kiekvienais metais Vyriausybei įsipareigojama įgyvendinti dešimt svarbiausių pažangos darbų;

– sisteminis vizijos įgyvendinimas per strateginio planavimo dokumentų sistemą (vidutinės ir trumpos trukmės planavimo dokumentus);

– tiesioginis bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų įtraukimas.

6. *„Greitos pergalės – metiniai pažangos darbai“*. Valstybės pažangos taryba kiekvienais metais, atsižvelgdama į pažangą ir esamą situaciją, išskirs dešimt esminių pažangos darbų, skirtų svarbiausioms iniciatyvoms įgyvendinti. Metiniai pažangos darbai bus svarstomi ir diskutuojami ir atvirame forume „Lietuva 2030“.

7. *Valstybės pažangos taryba teiks* Vyriausybei pagrindinių pažangos darbų sąrašą, siūlydama juos įtraukti į kiekvienais metais tvirtinamus Vyriausybės ar (ir) ministrų prioritetus. Taip Vyriausybės metiniai prioritetai bus susieti su Strategijos iniciatyvomis ir užtikrins tuo metu aktualios, pažangos skatinimui svarbiausios veiklos įgyvendinimą.

8. *Metinių pažangos darbų įtraukimas į Vyriausybės prioritetus* yra labai reikšmingas procesas Strategijos rezultatams pasiekti, turintis poveikį ne tik einamiesiems metams, bet ir ilgesniuojų laikotarpiu. Vyriausybės prioritetams įgyvendinti turi būti sutelkiami visi reikiami ištekliai, o tai daro tiesioginę įtaką valstybės biudžeto sudarymui. Lietuvos Respublikos Seimas, siekdamas užtikrinti efektyvų Strategijos įgyvendinimą, svarstydamas pateiktą valstybės biudžeto projektą, turėtų įvertinti asignavimų paskirstymą ir Vyriausybės prioritetų sąsajas su Strategijos nuostatomis.

9. *Sisteminis Strategijos įgyvendinimas.* Strategijoje apibrėžtos pažangos vertybės turės būti atspindimos visose viešosios politikos srityse, nustatant strateginius tikslus ar priimant kitus svarbius valdymo sprendimus. Strategija bus įgyvendinama ir per strateginio planavimo dokumentų sistemą. Jai įgyvendinti bus parengta Nacionalinė pažangos programa, kurioje bus suplanuotas Europos Sąjungos finansinės paramos ir nacionalinių išteklių panaudojimas ilgalaikiams 2014–2020 metų valstybės prioritetams pasiekti. Nacionalinės pažangos programos rengimą koordinuoja Finansų ministerija.

10. *Kiekviena ministerija ar Vyriausybės įstaiga* tiesiogiai dalyvaus įgyvendinant Strategiją. Rengdamos savo strateginius veiklos planus, institucijos turės vadovautis Strategijos nuostatomis ir užtikrinti Nacionalinės pažangos programos tikslų įgyvendinimą. Taigi Strategijos nuostatos turės tiesioginę įtaką institucijų veiklai.

11. *Strategijos įgyvendinimo sėkmė* bus vertinama stebint pažangos rodiklių, kurie tiesiogiai nurodo pagrindinius siekiamus rezultatus iki 2030 metų, pokyčius. Atsižvelgiant į tai, kad šis laikotarpis yra pakankamai ilgas, ir siekiant užtikrinti sąsają su Strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimu, numatytos tarpinės rodiklių reikšmės – siekiami rezultatai iki 2020 metų.

12. *2020 metais numatomas išsamus tarpinis Strategijos vertinimas*, kuriuo būtų siekiama tobulinti Strategijos įgyvendinimo procesą, gerinti pasiektus rezultatus. Strategijos ar atskirų jos dalių vertinimas gali būti inicijuojamas ir dažniau, norint įvertinti tuo metu aktualius jos įgyvendinimo aspektus, pvz., rezultatyvumą, naudingumą, kai kurių kryptių tinkamumą ar tęstinumo poreikį.

13. *Visuomenei ir Valstybės pažangos tarybai bus nuolat atsiskaitoma* už šios strategijos įgyvendinimą ir pažangą siekiant planuotų rezultatų. Informacija apie pažangą įgyvendinant šią strategiją kiekvienais metais bus teikiama viešai svarstyti kaip sudedamoji Vyriausybės veiklos ataskaitos, teikiamos Seimui, dalis. Pažymėtina, kad šalies pažangos procesai bus vertinami ne tik pagal Strategijoje nustatytus pažangos rodiklius, bet ir pagal šalies ūkio konkurencingumo rodiklius. Strategijos įgyvendinimo ataskaita apims ir informaciją apie Vyriausybės veiklos prioritetų, tarp jų ir metinių pažangos darbų, įgyvendinimo pažangą. Strategijos pažangos rodiklių švieslentę ir pažangos darbų įgyvendinimo rezultatus bus galima stebėti tinklalapyje www.Lietuva2030.lt.

14. *Bendruomenių ir nevyriausybinų organizacijų tiesioginis dalyvavimas.* Į Strategijos įgyvendinimą siekiama įtraukti visuomenę ir įvairias jos grupes, didžiausią dėmesį skiriant bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimui. Lietuvos visuomenė ir verslo organizacijos bus skatinamos savo darbais prisidėti prie pažangos krypties įgyvendinimo. Daug gerų darbų siekiant šalies pažangos daroma jau šiandien, tokius gerosios patirties pavyzdžius galima rasti tinklalapyje www.Lietuva2030.lt.

1 paveikslas. Strategijos įgyvendinimo schema

